RNI Registration No: PUNPUN/2015/61118

SO KAHIYAT HAI SOORA (MONTHLY)
Volume 10 Issue 10
October 2024, S.A.S. Nagar (Mohali)

ਅਕਤੂਬਰ 202੪
ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ
੫੫੬ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
₹20

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਬਿਬੇਕ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਹੈ

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਚੰਦਾ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਬੈਂਕ ਜ਼ਰੀਏ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

Name of Account:	SO KAHIYAT HAI SOORA
Name of Bank:	Bank of Baroda
Branch:	Sector 59, Mohali. (Punjab)
Account No:	36770200000150
Swift Code:	BARBINBBCHD
IFSC Code:	BARB0SECMOH

ਚੰਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਦੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ/ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਸ.ਫਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ/ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦ.ਫਤਰ ਵਿਚ/ ਬੈਂਕ ਖ਼ਾਤੇ ਵਿਚ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ 'ਚ ਜੇਕਰ ਆਪ ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਭੇਜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93577-23874 'ਤੇ ਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਵਟਸਐਪ ਨੰਬਰ : +91-93577-23874 'ਤੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

See Online Edition :

www.akjmagazine.com

www.facebook.com/skhsoora

ਹੁਣ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਤੁਸੀਂ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵੈੱਬਸਾਈਟ www.akj.org 'ਤੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

'ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ' ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਖ ਕਰਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ। ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ ਨਾਮ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਜੈਸਾ ਕਿ "ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥੫ ॥ (॥੨੪ ॥੧ ॥)" (ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ. ੧ ਘਰੁ ੩, ਪੰਨਾ : ੭੨) ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿਧ ਹੈ। ਬਸ, ਜੋ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖੀ ਲੇਖੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ :

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥੧ ॥

(ਸਲੋਕੁ ਮ. ੧, ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ : ੯੫੪)

ਏਸੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੁਖ ਕਰਮ ਜਣਾਵਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਖੇ ਜਪ ਨੀਸਾਣੀ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਪੁ" ! ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਸਚਾਤ ਮੁਢ ਮੁਖੀ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ "ਜਪੁ" ! ਇਹ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਿ ਇਹੋ 'ਜਪੁ' ਨੀਸਾਣ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮੁਖ ਤਾੜਨਾ ਮਈ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਲਾ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਣ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਇਹ ਨਗਾਰਾ ਸਮੱਗਰ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ, ਵਾਕ ਵਾਕ ਅੰਦਰਿ, ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰ ਅੰਦਰਿ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਹੁਕਮ-ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ ਵਿਖੇ (ਜਿਥੇ ਦੇਖੋ ਤਿਥੇ ਹੀ) ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਚੋਟ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਦੀ ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਧੁੰਨਕਾਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਕੰਨ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਕਿ ਏਹੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕਮਾਉਣਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਖ ਧਰਮ ਕਰਮ ਹੈ।

SO KAHIYAT HAI SOORA
(Monthly)

RNI NO: PUNPUN/2015/61118

Volume 10 Issue 10

ਸਰਪ੍ਰਸਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਪਾਦਕ

ਭਾਈ ਮਨਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਭਾਈ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਭਾਈ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ,
ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਭਾਈ ਹਰਮੋਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ,
ਭਾਈ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੈਨਕੂਵਰ।

ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ

ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ : 532, ਫੇਜ਼-3ਬੀ1, ਐੱਸ. ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ, (ਮੋਹਾਲੀ)

ਪਿੰਨ : 160059

ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ : 93177-53202

e-mail : akjmagzine@yahoo.com

Printed & published by Satinder Pal Singh on behalf of Satinder Pal Singh, Printed at Majestic Printing Press Bay Shop No.7, Near Chawla Nursing Home Phase 7, S.A.S. Nagar Mohali and published from H. No 532, Phase-3B1, S.A.S. Nagar, Mohali.
EDITOR: TALWINDER SINGH BUTTAR

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਇ...

"ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਇ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ॥" ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਪਾਵਨ ਪੰਕਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਧਨ (ਪੈਸਾ, ਸੋਨਾ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਆਦਿਕ) ਅਤੇ ਜੋਬਨ (ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਦਾ ਗੁਮਾਨ) ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸਾਂਭ-ਸਾਂਭ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਬਣ ਨਿੱਬੜਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹੀ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸਾਡੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਾਕੇ, ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ, ਮਾਰ-ਧਾੜ ਅਤੇ ਅਨਾਰਕੀ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਤਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਭਾਵੇਂ ਜੋ ਮਰਜੀ ਕਰੀ ਜਾਵੋ ਪਰ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕਨਾ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਜ਼ੋਰੀਆਂ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਸੋਨੇ-ਹੀਰੇ, ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਕਨਾ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦੋ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਬੇਕਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੇ ਕਈ ਲੋਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼ਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ "ਸਟੇਟਸ ਸਿੰਬਲ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਦੇ ਸਵਾਲ ਲਈ ਮਾੜੇ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਾਡੀ ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਜਖੀਰੇਬਾਜੀ ਵਾਲੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ੧੫ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ੯੦ ਫੀਸਦੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿਰਫ ੧੦ ਫ਼ੀਸਦੀ ਪੂੰਜੀ ੮੫ ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮ੍ਹਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਧਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਧਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਨ ਖਰੀਦਦਾ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਅਮੀਰ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗਰੀਬ ਹੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਧਨ-ਪਦਾਰਥ ਕਮਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਭਾਵਨਾ ਸਿਰਫ ਸਵੈਮੁਖੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸਰਬਮੁਖੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰੋਂ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਲਈ ਕਿਰਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਡਾਕਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਕਤਲੋਗਾਰਦ।

ਇਹ ਧਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ, ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਲੱਖ ਚੋਰੀਆਂ-ਯਾਰੀਆਂ, ਵਲ-ਫਰੇਬ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸੂਮ ਬਣ ਕੇ ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੋੜਦੇ-ਜੋੜਦੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਅਲਪਮਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਬੱਸ ਇਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, "ਸੂਮਹਿ ਧਨੁ ਰਾਖਨ ਕਉ ਦੀਆ ਮੁਗਧੁ ਕਹੈ ਧਨੁ ਮੇਰਾ ॥ ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਮੂੰਡ ਮਹਿ ਲਾਗੈ ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਰੈ ਨਿਬੇਰਾ ॥੩ ॥"

ਬੇਨਤੀ

ਹਥਲਾ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਚੰਦਾ

ਭਾਰਤ : ਸਾਲਾਨਾ 200 ਰੁਪਏ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ 500 ਰੁਪਏ, ਪੰਜ ਸਾਲ 800 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 2000 ਰੁਪਏ

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ : ਸਾਲਾਨਾ 2000 ਰੁਪਏ, ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ 15,000 ਰੁਪਏ

ਚੰਦੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੀ।

ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੋ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ

ਅੰਕ : ੧੦ ਸਾਲ : ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ੨੦੨੪

ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ, ੫੫੬ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ

ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ

'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਫ਼ਿਰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਚਨਾ ਨਾਲ 'ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ' ਜਾਂ ਜਥੇ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇ।
ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਿਆਂਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਅਜੀਤਗੜ੍ਹ (ਮੁਹਾਲੀ) ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ

* ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੂਰਾ' ਲਈ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਰੂਹਾਨੀ/ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।
* ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਜਾਂ ਫ਼ਿਰ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।
* ਲੇਖ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ।
* ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਹਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੇ ਸੁਝਵਾਨ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਕਰਾਂਗੇ।

> "'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਸੂਰਜ ਵਰਗੀ ਚਮਕਦੀ, ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਧੁੰਧਲਕੇ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਬਾਣੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਕੰਠ ਨਾਲ ਗਾਵੀਏ।
>
> ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਾਖੰਡ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਖੰਡਨ — 06
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਬਿਬੇਕ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਹੈ — 12
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੱਧਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਾਰ — 15
ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਿਖ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਨੇਹਾ — 17
ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਹਰਲੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੱਚਮ — 19
ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਟੋਰਾਂਟੋ

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ — 22
ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ — 24
ਪ੍ਰੋ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ

ਸਾਡੀ ਇਸ ਵਤਨ ਪਰ ਇਕ ਪਾਰਖੀ ਅੱਖ — 27
ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਹੈ — 29

ਕਤਕਿਕਿਰਤੁਪਇਆ

ਕਤਕਿਕਿਰਤੁਪਇਆਜੋਪ੍ਰਭਭਾਇਆ ॥
ਦੀਪਕੁਸਹਜਿਬਲੈਤਤਿਜਲਾਇਆ ॥
ਦੀਪਕਰਸਤੇਲੋਧਨਪਿਰਮੇਲੋਧਨਓਮਾਹੈਸਰਸੀ ॥
ਅਵਗਣਮਾਰੀਮਰੈਨਸੀਝੈਗੁਣਿਮਾਰੀਤਾਮਰਸੀ ॥
ਨਾਮੁਭਗਤਿਦੇਨਿਜਘਰਿਬੈਠੇਅਜਹੁਤਿਨਾੜੀਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕਮਿਲਹੁਕਪਟਦਰਖੋਲਹੁਏਕਘੜੀਖਟੁਮਾਸਾ ॥੧੨॥ (॥੧੭॥੧॥)

ਅਰਥ

ਹੇ ਭਾਈ! (ਜਿਵੇਂ) ਕੱਤਕ (ਦੇ ਮਹੀਨੇ) ਵਿਚ (ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੁੰਜੀ ਮਕਈ ਆਦਿਕ ਸਾਵਣੀ ਦੇ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੇ ਭਾਈ! (ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ) ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚਾਨਣ ਦਾ) ਦੀਵਾ ਜਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਦੀਵਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਚਾਨਣ ਦੇ ਆਨੰਦ ਦਾ (ਮਾਨੋ, ਦੀਵੇ ਵਿਚ) ਤੇਲ ਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ।

(ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਉਹ ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ ਮਰ ਗਈ, ਉਹ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ) ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਨੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ) ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਚੀ ਰਹੇਗੀ।

ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਹ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਭਟਕਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਸਦਾ ਹੀ (ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ) ਤਾਂਘ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਉਹ ਸਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ) ਮਿਲ, (ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾਣ ਵਾਲੇ) ਕਿਵਾੜ ਖੋਹਲ ਦੇਹ, (ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ) ਇਕ ਘੜੀ (ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ) ਛੇ ਮਹੀਨੇ (ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਜਾਪਦਾ) ਹੈ।੧੨।

ਪਾਖੰਡ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ ॥ ਲੈਤ ਦੇਤ ਉਨ੍ਹ ਮੂਕਰਿ ਪਰਨਾ ॥
ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਤੁਮ੍ਹ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਣਾ ॥ ਤਿਤੁ ਦਰਿ ਤੂੰਹੀ ਹੈ ਪਛੁਤਾਣਾ ॥੧॥
ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਡੂਬੇ ਭਾਈ ॥ ਨਿਰਾਪਰਾਧ ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਿਆਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਏ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਉਠਾਏ ॥
ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ॥੨॥
ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਿਖਿਆ ਉਤਰੀ ਘੇਰੇ ॥
ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀ ਨ ਸੀਝੈ ॥੩॥
ਮੂਰਖ ਬਾਮਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਾਲਿ ॥ ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਤੇਰੈ ਹੈ ਨਾਲਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੇ ਹੋਵੀ ਭਾਗੁ ॥ ਮਾਨੁ ਛੋਡਿ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ ॥੪॥੮॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੭੨)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੋਕ- ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਾਹਮਣੀ ਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬ ਉਘਾੜਿਆ ਹੈ। ਅਨਰਸ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਲੋਗ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਛੋਤਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਡੁੱਬਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਿਰ-ਅਪਰਾਧ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਬੁਰਿਆਈ ਹੀ ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ-

ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਹਲਕੁ ਦੁਖੁ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਬਿਬੇਕ ਭਰਮਾਏ ॥੧॥ (॥੪॥੯॥੧੯॥)
(ਭੈਰਉ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੧੧੩੨)

ਜੋ ਉਲਟੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਲੋਭੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੁੱਠਿਆ ਹੋਇਆ ਈਸ਼ਵਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੇਤਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੁਮੱਤੜੀਆਂ ਵਿਚ

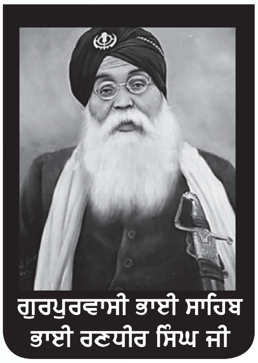
ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਭਰਮ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਗਤਿ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਭਿਖਿਆ ਦਾ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਭਖ ਪਾਖੰਡ ਘਨੇਰੇ ਹੈਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਕਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਕਿਤੇ ਭੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਓੜਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰਤੀ ਬੜੀ ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਤ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਮਾਰਗ ਉਤੇ ਆ ਜਾ ਅਤੇ ਉਸ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਵਾਰ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੇਰਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਖੰਡਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹੇ ਲੋਭੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਐਸੇ ਭਾਗ ਕਿੱਥੇ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸੁਮਤਿ ਉਤੇ ਲਗ ਜਾਵੇ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਗ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਨਿਰੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮੱਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ-ਚਰਣੀ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਕਸਰੇ-ਸ਼ਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਲੈਣੀ ਸੀ, ਬਸ, ਫੋਕੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਭੰਬਲ-ਭੂਸੇ ਖਾਣਗੇ।

ਬਾਹਰੁ ਧੋਇ ਅੰਤਰੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ ਦੁਇ ਠਉਰ ਅਪੁਨੇ ਖੋਏ ॥
ਈਹਾ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪਿਆ ਆਗੈ ਮੁਸਿ ਮੁਸਿ ਰੋਏ ॥੧॥
ਗੋਵਿੰਦ ਭਜਨ ਕੀ ਮਤਿ ਹੈ ਹੋਰਾ ॥
ਵਰਮੀ ਮਾਰੀ ਸਾਪੁ ਨ ਮਰਈ ਨਾਮੁ ਨ ਸੁਨਈ ਡੋਰਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮਾਇਆ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਛੋਡਿ ਗਵਾਈ ਭਗਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੈ ॥
ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਉ ਤਰਕਨਿ ਲਾਗਾ ਤਤੁ ਜੋਗੁ ਨ ਪਛਾਨੈ ॥੨॥ (॥੪॥੩॥੪੨॥)
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੮੧)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮੰਡਨ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਆਨਮਤ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਖ਼ੂਬ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸੋਧ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕੇ ਸੱਚਾ ਸੁਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਗ ਬਾਹਰੋਂ "**ਬਾਹਰਿ ਧੋਤੀ ਤੂਮੜੀ ਅੰਦਰਿ ਵਿਸੁ ਨਿਕੋਰ ॥...॥੨॥ (॥੧੨॥)**"
(ਮ: ੧, ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੭੮੯)

ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੋਕੀ ਸਰੀਰਕ ਪੋਚਾ ਪੋਚੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਲ ਮਲੀਣ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਗਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਖੋ ਲਏ ਹਨ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਦਿਖਲਾਵਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਦਿਖਾਵਣ, ਪਰ ਅੰਤਰਗਤੀ ਉਹ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਦੇ ਮੁੱਠੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪੀ ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਜਨ ਦੀ ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜੋ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਭਜਨ ਵਿਖੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੜਾ ਉਦਕ-ਇਸ਼ਨਾਨੀ ਹਾਂ। ਉਦਕ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਨਿਰਾ ਫੋਕਾ ਘਮੰਡ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮੁਖ ਤਾਤਪਰਜ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਨਿਰੀ ਸਰੀਰ ਧੋਵਣ ਦੀ ਫੋਕਟ ਕਿਰਿਆ ਜੋ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੋਕਟ ਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵਰਮੀ ਮਾਰੇ 'ਤੇ ਸੱਪ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ; ਅੰਦਰਲਾ ਮਨੂਆ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਧੋਵਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਸੁਨਣ ਵਲੋਂ ਉੱਕੇ ਹੀ ਕੋਰੇ ਅਤੇ ਡੋਰੇ (ਬਹਿਰੇ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਪਾਖੰਡੀ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਜਹਾਨ ਗਵਾ ਲਏ ਸਮਝੋ।

ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕਾਚਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪਾਖੰਡ-ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਹ ਪਾਖੰਡੀ ਧਰਮ ਕੇਵਲ ਏਸੇ ਗੱਲ

ਵਿਚ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ-ਮੰਨੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਛੱਡੀ, ਬਸ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਛਡ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਏਸੇ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਕਰਿ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਝ ਬੂਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਜੋਗ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ-ਮੰਨੀਆਂ ਆਨਮਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦ ਬਿਬਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਤਰਕਨ ਕੁਤਰਕਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਐਉਂ ਉਘੜ ਜਾਏਗਾ ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਤੇ ਪਾਜਲ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਗੁਰਮਤਿ ਗ੍ਰਾਹਕੀ ਸਰਾਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਰ ਨਿਰੇ ਖੋਟੇ ਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਟ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਾਖੰਡ, ਪਾਜ, ਗੁੱਝਾ ਛਿਪਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਥੋਥੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਝੂਠ ਫ਼ਰੇਬ ਅਤੇ ਧੋਖੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੁਰਤ ਹੀ ਨਸ਼ਰ (ਬਦਨਾਮ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਜਣਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਰਮਜ਼ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਬੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਆਨਮਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਮੰਡਨ ਹਰਗਿਜ਼ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਖੰਡਨ ਹੀ ਹੈ। ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੀ ਇਹਨੂੰ ਤਰਕਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਗ-ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਪਾਖੰਡ-ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ-ਮਾਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਖਸ਼ਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਨਮਤ ਮਤ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਤਰਕ ਕੁਤਰਕ ਦੀ ਬਾਦੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹੇੜ ਬੈਠਨ।

ਉਦਮੁ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਚੈ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੇ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਲੇ ਵਸਗਤਿ ਰਾਖੈ ਮਨ ਮਹਿ ਏਕੰਕਾਰੇ ॥੧॥

ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥

ਰਬਾਬੁ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ਅਪਨਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰ ਰੀਝਾਵੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੁ ਹਿਰਦੈ ਜਾਪੈ ਮੁਖ ਤੇ ਸਗਲ ਸੁਨਾਵੈ ॥੨॥

ਕਰ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖਾਰੈ ਸੰਤ ਧੂਰਿ ਤਨਿ ਲਾਵੈ ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰੇ ਗੁਰ ਆਗੈ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਵੈ ॥੩॥

ਜੋ ਜੋ ਸੁਨੈ ਪੇਖੈ ਲਾਇ ਸਰਧਾ ਤਾ ਕਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥

ਐਸੀ ਨਿਰਤਿ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਗੈ ॥੪॥੪॥੪੩॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੮੧)

ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਗੁਰੂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਨਮਤਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੀ ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਸੋਧਣ ਪ੍ਰਬੋਧਣ ਲਈ ਨਿਰੂਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਅੰਦਰਲੀ ਲਗਨ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਫ਼ਿਰਕਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੰਗੀ, ਤਬਲੇ, ਛੈਣੇ, ਘੁੰਗਰੂ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਨਾਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਅਸਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦੀਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸੱਚੀ ਆਤਮਕ ਜਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਦੋਜ਼ਖ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਜੀਵਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਾਖੰਡੀ ਨੱਚਣ ਟੱਪਣ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤਬਲੇ ਆਦਿ ਸਾਜ ਬਜਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਭਗਤੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਥਾਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਐਸੀ ਸੁਰਤੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਕਿ ਸੱਚੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਸਦਕਾ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਮਈ ਧੁਨੀ ਬਝ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਣ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਖੰਡ-ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰਨ ਸਾਰ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਾ ਭਾਵ (ਹਉਮੈ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ, ਅਤੇ ਹਰ ਦਮ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਏਕੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹੇ, ਇਸ ਬਿਧ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਬਿਧ ਹੀ ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਗਤਿ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵਣ ਦੀ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਖਿਨ ਖਿਨ ਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਬਾਬ, ਤਬਲਾ, ਛੈਣੇ, ਘੁੰਗਰੂ ਆਦਿਕ ਬਾਹਜ ਸਾਜ ਬਜਾ ਕੇ ਨੱਚਣ ਟੱਪਣ ਦੇ ਥਾਉਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਧ ਸੱਚੀ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਦਮ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਂਦਾ ਹੈ (**ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ਅਪਨਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰ ਰੀਝਾਵੈ ॥੨॥**(॥੪॥੪॥੪੩॥), **ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੮੧**)। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਲਿਵਤਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪ ਜਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ, ਉੱਚੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (**"ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪੁ ਹਿਰਦੈ ਜਾਪੈ ਮੁਖ ਤੇ ਸਗਲ ਸੁਨਾਵੈ ॥"**)। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਖਾਰਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੈ ਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿਖੇ ਲਾਉਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤੂਲ ਮਸਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮਨ ਤਨ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਅਰਪਨ, ਭੇਟ ਕਰ ਛੱਡੇ। ਜੋ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਜਗਿਆਸੂ ਇਸ ਆਤਮ-ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਦਾ ਪੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਾਲਾ ਦੁਖ ਸਭ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਉਤਮ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਕੀਤਿਆਂ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਨਿਰਤਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਤੇਰੈ ਨਾਮਿ ਬਨਾਈ ॥ ਜੋਗੁ ਬਨਿਆ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈ ॥੧॥

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਬਨੇ ਤੇਰੈ ਓਲ੍ਹੈ ॥ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਪਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਮਹਾ ਨਿਰਬਾਣੇ ॥੨॥

ਜਿਨਿ ਤੂੰ ਜਾਤਾ ਸੋ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸੀ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤਾ ਸੋਈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥੩॥

ਜਾ ਕਉ ਮਿਲਿਓ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕਾ ਪੂਰ ਖਜਾਨਾ ॥੪॥੬॥੫੭॥

(ਆਸਾ ਮ:੫, ਪੰਨਾ: ੩੮੫)

ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਜ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ

ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋ ਕੇ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਰਹਿਣਾ ਇਹ ਸਭ ਮਨ ਮਈ ਖੋਟੀ ਰਾਜ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਣਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿਣਾ ਸੱਚਾ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮ ਬਿਵਸਥਾ ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਜ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਜੋਗ ਕਮਾਉਣਾ, ਇਹ ਆਨਮਤ ਦੀ ਮਨਮਤਿ ਗ੍ਰਸੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਪਾਖੰਡ-ਕਿਰਿਆ ਮਈ ਪਾਖੰਡ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਲਿਵਤਾਰ ਜਮਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਜੋਗੀਸ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਬਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜੋਗ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀ ਉੱਕੀ ਹੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਐਸੀ ਪਾਖੰਡ ਕਿਰਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਤੱਤ ਆਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚੀ ਰਾਜ-ਜੋਗ ਆਤਮ ਬਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਗਲੇ ਸੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਹੀ ਮਾਣੀਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੂੜਾਵੀ ਰਾਜ ਲੀਲ੍ਹਾ ਮਈ ਤਿਮਰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਪਰਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਸਮੱਗਰ ਆਤਮ ਰੰਗਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਹੋਈ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਸੱਚਾ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ, ਮਹਾਨ ਪਦ ਮਾਨਣਾ ਹੈ। ਬੋਧੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਾਈ ਹੋਈ ਫੋਕੀ ਨਿਰਬਾਨ ਪਦ ਦੀ ਦਿਸਾਵਟ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਪੀ ਨਹੀਂ।

ਬੁਧ ਮਤ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ 'ਚੋਂ ਕੇਵਲ ਹਠ ਦੁਆਰੇ ਬਿਰਤੀ ਉਚਾਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਰਾਣ ਪਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਜੋ ਫੋਕਟ ਨਿਰਬਾਣ ਕਿਰਿਆ ਨਿਰੀ ਹਠ ਧਰਮੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਹਾਂ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਧਾਰਨਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ-ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤੱਤ ਪ੍ਰਚੰਡੀ ਅਪਰੋਖਸ਼ ਗਿਆਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੋਈ ਜਨ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਉਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਮ-ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਹੀ ਸੱਚੇ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਮਈ ਸੱਚੀ ਬਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਦੇ ਨਾਮ-ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਰਥਿ ਜਾਉ ਤ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ॥
ਪੰਡਿਤ ਪੂਛਉ ਤ ਮਾਇਆ ਰਾਤੇ ॥੧॥
ਸੋ ਅਸਥਾਨੁ ਬਤਾਵਹੁ ਮੀਤਾ ॥
ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਅਉਤਾਰ ॥੨॥
ਗਿਰਸਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਉਦਾਸ ਅਹੰਕਾਰ ॥
ਕਰਮ ਕਰਤ ਜੀਅ ਕਉ ਜੰਜਾਰ ॥੩॥
ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਇਆ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ ਤਰੀ ਤਿਨਿ ਮਾਇਆ ॥੪॥
ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥
ਇਹੁ ਅਸਥਾਨੁ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਈਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ ॥੭॥੫੮॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੮੫)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਾਂ ਆਨਮਤੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਨਹਾਵਣ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਨਮਤੀ ਲੋਗ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਉਂ ਹਉਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਵਣ ਚਲੇ ਤੀਰਥੀ ਮਨਿ ਖੋਟੈ ਤਨਿ ਚੋਰ ॥
ਇਕੁ ਭਾਉ ਲਥੀ ਨਾਤਿਆ ਦੁਇ ਭਾ ਚੜੀਅਸੁ ਹੋਰ ॥...॥੨॥ (॥੧੨॥)
(ਵਾਰ ਸੂਹੀ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ: ੭੮੯)

ਬਸ, ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਰੰਗ-ਭਾਉ ਹੀ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੌਰਨਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ-ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਭਿਆਸ ਉਪਜਾਏ ਪ੍ਰਚੰਡ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਤੀ ਲਾਉਣਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਤੀਰਥ ਨਹਾਵਣਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ-

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥॥੧॥ (॥੪॥੧॥)
(ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਛੰਤ, ਪੰਨਾ: ੬੮੭)

ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਨ੍ਹਾਵਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਰੂਪੀ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਆਤਮ ਕਮਾਈਆਂ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਢ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀ ਸਪਰਸਨ ਕਲਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਹੋਏ ਹਨ-

ਰਾਮਦਾਸਿ ਸਰੋਵਰ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭ ਲਾਥੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥੨॥੬੦॥
(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੬੨੪)
ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥੧॥੬੫॥
(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੬੨੫)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਨ੍ਹਾਵਣਾ ਐਨ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅੰਤਰ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ, ਕਮਾਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਆਨਮਤੀ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਹਾਤਿਆਂ ਹਉਮੈ ਹੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਤਾਹੀਂ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ- "**ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਕਿਉਂ ਤੀਰਥਿ ਨ੍ਹਾਹੀਐ ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੭, ਪਉੜੀ ੧੫)** ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲ ਸਾਰੀ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਤੀਰਥੀ-ਸਰੋਵਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਖੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨਮਤੀ ਆਨਮਤੀ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਆਦਿਕ ਦੇ ਆਨਮਤੀ ਕਚਪਿਚੇ ਫੋਕੇ ਗਿਆਨ ਹੀ ਘੋਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦਾਂ ਵਿਖੇ ਕੇਵਲ ਕਰਮਾਂ ਅਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੀ ਫੋਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫੋਕੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵੀਚਾਰਿਆਂ ਮੁੜ ਨਰਕਾਂ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਰੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਵਿਖੇ ਖੰਡਨ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਤਮਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਨਿਖੜੰਮੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਆਨਮਤੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰੂਪਨ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਨਿਰੇ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਨਮਤੀ ਫੋਕੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਜਕੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਸਗੋਂ ਰੰਗ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੁਤੇ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਇਸ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ

ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਹਰਿ-ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਐਸਾ ਸਤਿ-ਸੰਗ-ਅਸਥਾਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰਮ ਸਭ ਆਨਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹੈ।

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਹੂੰ ਬਾਹਰਾ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਹਰਾ॥੪॥੩॥੧੦੫॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੩੯੭)

ਬੇਦ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ, ਕਤੇਬ ਆਦਿਕ ਯਵਨ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਇਹ ਸਭ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨਹਾਰਾ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ, ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਰਤ ਕੇ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਅਤੀਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣੀ ਬੇਦਾਂ ਕਤੇਬਾਂ ਆਦਿ ਸੰਸਾਰੀ ਬਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰਾ (ਬਾਹਿਰਾ) ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਅਤੇ ਆਨਮਤ ਮੱਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਆਨਮਤੀ ਮੱਤ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਅੰਦਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰੰਪਰ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ। ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਤੱਤ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਾਉਣਹਾਰਾ ਕੇਵਲ ਤੱਤ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇਰਾ ਗੁਰਵਾਕ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ- ਹੀਣੇ ਆਨਮਤ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰਮਤਿ-ਹੀਣੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸ ਨਿਗੋਸਾਏ, ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਭਗਤ ਜਨ ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਹੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਨਮਤ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਓ ਪੀਓ (ਹੇ ਪਿਆਰੇ, ਹੇ ਪਿਆਰੇ) ਆਖ ਕੇ ਜਪਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਗੁਰਮਤਿ-ਹੀਣੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਿਸੇ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸਾਈ ਸੱਚੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਚਾਈ ਵਾਲੀ ਟੇਕ ਲੈਣੀ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਜੁਗਤੀ ਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਦਿਆਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਅਦਿਸ਼ਟ (ਤੁਰੀਆ ਗੁਣੀ) ਸਰੂਪ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸਾਇਣੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਚਨਹਾਰ (ਸਿਰਜਨਹਾਰ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਲਾ ਰਚਨਹਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਥ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮੰਨੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਬਿਧ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲਾਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲਾਵੇ। ਇਸ ਸੱਚੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਥਾਪ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ ਭੇਜਿਆ, ਤਦੇ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਦਗਤੀ ਹੋਈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਸਚੜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਤਿ (ਗੁਰਮਤਿ) ਲੈ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੰਤ ਜਨ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਤੋਂ ਦੀਖਿਅਤ ਹੋ ਕੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਸੰਸਾਰੀ ਜਨ ਇਸ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਖਿਆ ਮਈ ਮਤਿ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਿਹੂਨੜੇ ਹਨ, ਸੋ ਸਾਰੇ ਵਸੂਰ ਵਸੂਰ ਕੇ ਮਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪ- ਹੁਦਰੋਂ, ਆਪਣੀ ਮਤਿ-ਹੁਦਰੋਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੀਉ ਪੀਉ ਐਵੇਂ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਪ ਪਪ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚਾ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਮਈ ਸੇਵਕ ਭਾਵ, ਸਿਮਰਨ ਮਈ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵ, ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਦਾਸ-ਦਸੰਤਣੀ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਸੇਵਕ ਪਦਵੀ ਗਰੀਬੀ (ਸੱਚੀ ਗਰੀਬੀ) ਦਰਗਾਹੋਂ ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ ਮਿਲੀ, ਤੇ ਇਹੋ ਦਾਸ-ਦਸਾਨਣੀ ਭਾਵ ਵਾਲੀ ਸਪਿਰਟ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੇਵਕਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਆਵਾਗੌਣ ਹੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਿ ਮਿਟਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਭਾਗੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਮਈ ਦੀਖਿਆ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵ, ਬੁਰਾ ਹੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਵਾਲੀ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਕਰਿ ਹਰਿਆਏ ਪਸੂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੀ ਫਿਰਨਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥਾਂਗੀ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ- **"ਕਬੀਰ ਨਿਗੁਸਾਂਏ ਬਹਿ ਗਏ ਥਾਂਘੀ ਨਾਹੀ ਕੋਇ॥੫੧॥"** **(ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ, ਪੰਨਾ: ੧੩੬੭)** ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆੜ-ਫਾਥੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ:

ਲਾਖ ਭਗਤ ਆਰਾਧਹਿ ਜਪਤੇ ਪੀਉ ਪੀਉ॥
ਕਵਨ ਜੁਗਤਿ ਮੇਲਾਵਉ ਨਿਰਗੁਣ ਬਿਖਈ ਜੀਉ॥੧॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਪਾਲ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ॥
ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕੇ ਨਾਥ ਤੇਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਸੰਤ ਪੇਖਹਿ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ॥
ਨਾਮ ਬਿਹੂਨੜਿਆ ਸੇ ਮਰਨਿ੍ ਵਿਸੂਰਿ ਵਿਸੂਰਿ॥੨॥
ਦਾਸ ਦਾਸਤਣ ਭਾਇ ਮਿਟਿਆ ਤਿਨਾ ਗਉਣੁ॥
ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨਾੜਾ ਹਾਲੁ ਕਉਣੁ॥੩॥
ਜੈਸੇ ਪਸੁ ਹਰ੍ਹਿਆਉ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰੁ ਸਭ॥
ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮਿਲਾਵਹੁ ਆਪਿ ਪ੍ਰਭ॥੪॥੪॥੧੦੬॥
(ਆਸਾ ਮ:੫, ਪੰਨਾ: ੩੯੭)
ਅਰਥ ਉਤੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।
ਊਠਤ ਬੈਸਉ ਰਹਿ ਭਿ ਨ ਸਾਕਉ ਦਰਸਨੁ ਖੋਜਿ ਖੋਜਾਵਉ॥
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਨਕਾਦਿਕ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਨਾਤਨ ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ
ਤਿਨ ਕਉ ਮਹਲੁ ਦੁਲਭਾਵਉ॥੨॥
ਅਗਮ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧ ਕੀਮਤਿ ਪਰੈ ਨ ਪਾਵਉ॥
ਤਾਕੀ ਸਰਣਿ ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਧਿਆਵਉ॥੩॥
ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕਰੁ ਕਾਟਿਓ ਬੰਧੁ ਗਰਾਵਉ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਉ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਪਾਇਓ ਤਉ ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵਉ॥੪॥੧॥੧੨੧॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੪੦੭)

ਜੋ ਜਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੱਚੇ ਖੋਜੀ ਹਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗੇ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਿਓਂ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਐਸਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਠਦੇ ਬਹਿੰਦੇ ਇਕ ਖਿਨ ਭੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਰਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਅਭਿਆਸ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਤੁੱਟ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਓੜਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ-ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ, ਸਨਕਾਦਿਕ, ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ, ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਜੋ ਅਤੀ ਅਗਮ ਅਗਮ ਤੇ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਨ ਮਤਸਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਣ ਤਕੀ ਹੈ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰਿਓਂ ਗੁਰ-ਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸੱਚ ਧਿਆਵਣਾ ਧਿਆਇਆ ਹੈ; ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਠਾਕੁਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਕਿਰਪਾਲ ਦਿਆਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਚੌਰਾਸੀ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੰਧਨ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਸਹਾਇ ਸੰਗੇ ਏਕ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਤਰਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਕਰਮ ਧਰਮ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਭ ਊਪਰਿ ਨਾਮੁ ਅਚਾਰੁ ॥੨॥੧੩੭॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੪੦੫)

ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਵਣਾ ਹੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਉਣੀ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਲੋਗ ਬੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਤਰਨ ਲਈ ਅਧੈਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਮੁਗ਼ਾਲਤੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਨਮਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਆਨਮਤ ਦੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਈ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਆਨਮਤ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਉਪਰ ਦੀ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੀ ਕਰਨ ਯੋਗ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਹੈ। (ਅਧਕ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਮ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ' ਨਾਮੇ ਪੁਸਤਕ)

ਮਿਲੁ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਤੁਮ੍ ਬਿਨੁ ਧੀਰਜੁ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ॥
ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ਰੇ ਦਰਸ ਬਿਨੁ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ॥੧॥
ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਵਸੈ ॥੨॥੨॥੧੫੧॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੪੦੮)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਕਿਤੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਆਦਿਕ ਆਨਮਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹੀ ਕਮਾਉਣੇ ਦਸੇ ਹਨ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਮਾਉਣਹਾਰੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਲੋਂ ਫੋਕੇ ਤੇ ਕੋਰੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਮਈ ਸੱਚਾ ਸੁਖ ਮਿਲਾਪ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਮਾਈ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ, ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਨਮਤੀ ਲੋਗ ਆਨਮਤੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਥੇਰੇ ਵਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਰ ਥਕੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋਇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। **(ਦੇਖੋ 'ਗੁਰਮਤਿ ਕਰਮ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ' ਨਾਮੇ ਪੁਸਤਕ)।**

ਬਿਕਾਰ ਮਾਇਆ ਮਾਦਿ ਸੋਇਓ ਸੂਝ ਬੂਝ ਨ ਆਵੈ ॥
ਪਕਰਿ ਕੇਸ ਜਮਿ ਉਠਾਰਿਓ ਤਦ ਹੀ ਘਰਿ ਜਾਵੈ ॥੧॥
ਲੋਭ ਬਿਖਿਆ ਬਿਖੈ ਲਾਗੇ ਹਿਰਿ ਵਿਤ ਚਿਤ ਦੁਖਾਹੀ ॥
ਖਿਨ ਭੰਗੁਨਾ ਕੈ ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ ਅਸੁਰ ਜਾਣਹਿ ਨਾਹੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਜਨ ਪੁਕਾਰਹਿ ਸੁਨੈ ਨਾਹੀ ਡੋਰਾ ॥
ਨਿਪਟਿ ਬਾਜੀ ਹਾਰਿ ਮੂਕਾ ਪਛੁਤਾਇਓ ਮਨਿ ਭੋਰਾ ॥੨॥
ਡਾਨੁ ਸਗਲ ਗੈਰ ਵਜਹਿ ਭਰਿਆ ਦੀਵਾਨ ਲੇਖੈ ਨ ਪਰਿਆ ॥
ਜੇਂਹ ਕਾਰਜਿ ਰਹੈ ਓਲ੍ਾ ਸੋਇ ਕਾਮੁ ਨ ਕਰਿਆ ॥੩॥
ਐਸੋ ਜਗੁ ਮੋਹਿ ਗੁਰਿ ਦਿਖਾਇਓ ਤਉ ਏਕ ਕੀਰਤਿ ਗਾਇਆ ॥
ਮਾਨੁ ਤਾਨੁ ਤਜਿ ਸਿਆਨਪ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕੁ ਆਇਆ ॥੪॥੧॥੧੫੨॥

(ਆਸਾ ਮ: ੫ ਘਰੁ ੧੫ ਪੜਤਾਲ, ਪੰਨਾ: ੪੦੮)

ਆਮ ਸੰਸਾਰੀ ਜਨ ਬਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਜਮਦੂਤ, ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਦੀਓਂ ਫੜ ਕੇ ਯਾ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘਸੀਟ ਕੇ ਜਮ-ਲੋਕ ਨੂੰ ਉਠਾਈ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦੇ ਹੀ ਉਹ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਠਿਕਾਣੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਪਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਧਨ ਚੁਰਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਖਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਖਰਮਸਤ ਹੋਏ ਰਾਖਸ਼ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਫੋਕਟ ਕਰਮੀ ਬੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਆਨਮਤ ਕਰਮ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਆਨਮਤੀ ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ "**ਸਭਿ ਨਾਮ ਬੇਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ॥॥੩॥੧੦॥**" **(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ: ੯੨੯)** ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਲੋਂ ਸੁੰਞਾ ਡੋਰਾ ਆਦਮੀ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ ਉੱਕਾ ਹਾਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਇਹ ਭੋਰੂ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਆਦਮੀ, ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਡੰਡ ਉਹ ਬਿਨਾ ਵਜ੍ਹਾ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਆਨਮਤੀ ਕਰਮ ਧਰਮ ਡੰਡ ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਬਿਰਥੇ (ਕੁਲੇਖੇ) ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਆਨਮਤੀ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਇਸ ਸੱਚੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤ-ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟੀ-ਉਹਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੱਚਾ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਖੜੰਮੇ ਗੁਰਮਤਿ-ਹੀਣੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ (ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗਿਆਸੂ) ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ;

ਤਦ ਏਸੇ ਤਲਖ਼ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੱਚਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਨਮਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਿਬਰਜਤ ਸਮਝ ਕੇ ਛਡ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੋ ਨਾਮ ਸਿਫ਼ਤ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਹੀ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਓਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਸ ਸਿਆਣਪੀ ਮਾਣ ਤਾਣ ਛਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਰਣੀ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਰੋਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਰਨ ਮਤਿ ਲੈਣ ਨੂੰ ਹੀ ਉਹ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਹਰਖ ਸੋਗ ਬੈਰਾਗ ਅਨੰਦੀ ਖੇਲੁ ਰੀ ਦਿਖਾਇਓ ॥੧ ॥ਰਹਾਉ ॥
ਖਿਨਹੂੰ ਭੈ ਨਿਰਭੈ ਖਿਨਹੂੰ ਖਿਨਹੂੰ ਉਠਿ ਧਾਇਓ ॥
ਖਿਨਹੂੰ ਰਸ ਭੋਗਨ ਖਿਨਹੂੰ ਖਿਨਹੂ ਤਜਿ ਜਾਇਓ ॥੧ ॥
ਖਿਨਹੂੰ ਜੋਗ ਤਾਪ ਬਹੁ ਪੂਜਾ ਖਿਨਹੂੰ ਭਰਮਾਇਓ ॥
ਖਿਨਹੂੰ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਇਓ ॥੨ ॥੫ ॥੧੫੬ ॥
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ: ੪੦੯)

ਇਹ ਮਨੁਖ ਕਦੇ ਸਰਸ਼ਾਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮਈ ਹਰਖ, ਕਦੇ ਸੰਸੇ ਮਈ ਸੋਗ, ਕਦੇ ਬੈਰਾਗ ਤਿਆਗ ਤੇ ਬੈਰਾਗ ਤਿਆਗ ਦੇ ਮਾਣ, ਤੇ ਕਦੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਅਨੰਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਤਾਣ ਮਈ ਖੇਡ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਝੂਠੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋਇਆ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਿਨ ਭੰਗਰੀ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਭੈ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੂੜਾਵੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨੂੰ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਮਾਤਰ ਲਈ ਮਾਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਪਾਏਮਾਨ ਰਿਹਾ। ਓਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਆਰਬਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਕਟ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਿਹਾ ਗਈ ਅਤੇ ਚਲਦਾ ਲੱਗਾ (ਸਿਧਾਇਆ)। ਕਿਸੇ ਖਿਨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਰਸ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਰਸ-ਭੋਗ ਨੂੰ ਹੀ ਜੱਫਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਹਾ ਦਿਤੀ। ਓੜਕ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜਦ ਛਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਤਿਆਗ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਨਮਤੀ ਜੋਗ, ਤਪ, ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਪੂਜਾ ਭੀ ਛਿਨ ਭੰਗਰੀ ਹੀ ਨਿਕਲੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਨਮਤਿ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖਚਤ ਰਿਹਾ। ਅਤੇ ਕਦੇ ਹੀ ਉਹ ਅਵਸਰ ਭਲਾ ਹੱਥ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਸਤਗੁਰੂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨਾਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਰੰਗ ਲੱਗੇ।

ਸਿਧਾ ਸੇਵਨਿ ਸਿਧ ਪੀਰ ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ॥
ਮੈ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਬੁਧਿ ॥੨ ॥
ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਕਾਪੜੀ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਦਿਸੰਤਰ ॥
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨਹੀ ਤਤੁ ਸਾਰੁ ਨਿਰੰਤਰ ॥੩ ॥
ਪੰਡਿਤ ਪਾਧੇ ਜੋਇਸੀ ਨਿਤ ਪੜਹਿ ਪੁਰਾਣਾ ॥
ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਲੁਕਾਣਾ ॥੪ ॥
ਇਕਿ ਤਪਸੀ ਬਨ ਮਹਿ ਤਪੁ ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਤੀਰਥ ਵਾਸਾ ॥
ਆਪੁ ਨ ਚੀਨਹਿ ਤਾਮਸੀ ਕਾਹੇ ਭਏ ਉਦਾਸਾ ॥੫ ॥
ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟਹੀ ਭ੍ਰਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ॥੬ ॥
ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁਜਾਗੇ ॥੭ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਦਰੁ ਘਰੁ ਜਾਣੀਐ ਸੋ ਜਾਇ ਸਿਞਾਣੈ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਸਾਚੇ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ॥੮ ॥੧੪ ॥
(ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ: ੪੧੮-੧੯)

ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨਮਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਭੇਖ-ਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਧ ਪੀਰ ਆਦਿਕ ਭੇਖੀ ਜਨ ਜੋ ਸਿੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੇਂਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਕੂੜਾ ਪਾਜ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ- **"ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥੧ ॥੧੯ ॥"** (**ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ: ੫੯੩**) ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਸ, ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਰੂਪੀ ਮੋਹ-ਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਸ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਹੀ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਇਸ ਕੂੜਾਵੀ ਸਿਧੀ ਮਈ ਮੋਹ-ਮਮਤਾ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕ ਮਾਤਰ ਭੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਂਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚਾ ਗੁਰ-ਨਾਮ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਿਸਰਦਾ।

ਦੁਨੀਆ ਉਤੇ ਫੋਕਟ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਬਥੇਰੇ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ ਭੋਗੀ ਭੀ ਬਥੇਰੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਫ਼ਕੀਰ ਕਾਪੜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਏ ਦੇਸ ਦੇਸੰਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ; ਉਹ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਤਤਸਾਰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੰਤਰ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪੰਡਤ ਪਾਂਧੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਬੇਦਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਸੱਚੀ ਵਸਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਟ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਛਿਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦੀ ਕਲਾ ਦੁਆਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਭਰਮ-ਭੁੱਲੇ ਲੋਕ ਬਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫੋਕਾ ਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਪੱਸਵੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਅਨਮਤੀ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਪਏ ਖੱਜਲ ਹੋਇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੰਕਾਰ-ਮਈ ਤਾਮਸੀ ਪਿੱਤਾ ਕ੍ਰੋਧ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਉਦਾਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਂਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਰ ਨੂੰ ਉਹ ਚੀਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਐਸੇ ਭੇਖੀ ਭੀ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬੀਰਜ ਨੂੰ ਜ਼ਿਦ ਕਰਕੇ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਆਰਟੀਫ਼ੀਸ਼ੀਅਲੀ ਕੰਟਰੋਲ (Artificially Control) ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਧ ਦੀ ਬਨਾਵਟੀ ਬਿੰਦ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰੁਕਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਤੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਭੇਖੀ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸਾਧਨਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੇ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਾਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰ ਘਰ ਦੁਆਰਾ ਲਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਭ ਕੇ ਉਹ ਸਿਆਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਉਸ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਏਥੇ ਉਥੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਿਸਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਖੇ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ▪▪

ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਬਿਬੇਕ-ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਹੈ

ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ, ਅਰਥਾਤ, ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾ ਪੀਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਤਰਲਾ ਭਾਵੇਂ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤਾਈਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੁਰ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਖੁਟ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਪ੍ਰਭਾਵੀ-ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੁਖ ਉਜਲਾ (ਸੋਭਾਵੰਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੀਅਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੋਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਡਾ ਉਤਮ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵੇਧੇ ਹਰਿ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਨਿਮਗਨ ਦਸ਼ਾ ਬਣ ਆਵੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਲਾਲਨ ਦੀ ਲਭਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਪੇਖ ਕੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਆਨੰਦ-ਮਗਨਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਉਮਾਹ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਹੁਲਾਸੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੀ ਆਤਮ-ਰੰਗੀ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤੀਤ (ਪਤੀਜ) ਏਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਅਤੇ "**ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂ ਮੈ ਮਨਿ ਵੂਠਾ**" (**ਰਾਮਕਲੀ ਮ. ੫, ਪੰਨਾ : ੮੮੭**) ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਦੇ ਖੇਲ ਹੋਇ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਿਦੰਤਰੀ ਅਭਿਆਸ ਨਿਵਾਸ ਮਈ ਸਾਰ ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਪਾਰਸ ਸ਼ਕਤਿ ਚਮਤਕਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਹੋਈ॥ ਪੂਰਾ ਜਨੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ ਕੋਈ॥
ਅਖੁਟੁ ਨਾਮ ਧਨੁ ਹਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਹੋਈ॥ ਐਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਦਰਿ ਸੋਭਾ ਹੋਈ॥੧॥
ਏ ਮਨ ਮੇਰੇ ਭਰਮੁ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ ਪੀਜੈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਸੰਸਾਰੇ॥ ਆਪਿ ਉਧਰੇ ਕੁਲ ਸਗਲ ਨਿਸਤਾਰੇ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਖਹਿ ਉਰਧਾਰੇ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਭਉਜਲ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰੇ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸਦਾ ਮਨਿ ਦਾਸਾ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਕਮਲੁ ਪਰਗਾਸਾ॥
ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਘਰ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ॥੩॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਸਚੀ ਬਾਣੀ॥ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਹਿ ਹਰਿ ਸਾਰੰਗਪਾਣੀ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਬਾਣੀ॥੪॥੧੩॥੩੩॥ (**ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੧੬੧-੬੨**)

ਇਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ 'ਰਹਾਉ' ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸੁ, ਅਰਥਾਤ, ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾ ਪੀਣਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਤਰਲਾ ਭਾਵੇਂ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਤਾਈਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੁਰ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਾ ਕੇ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਅਜਿਹੇ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਲਭ ਸਕਦੇ ਹਨ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਖੁਟ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਧਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਪ੍ਰਭਾਵੀ-ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੁਖ ਉਜਲਾ (ਸੋਭਾਵੰਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਜਨ ਇਸ ਬਿਧਿ '**ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਹੈ**" (**ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ.੩, ਪੰਨਾ : ੬੬**) ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਂਵਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਸਲ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹਨ। ਆਪ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ਹੋ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਿਦੰਤਰ ਧਾਰਨਹਾਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜੇ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਫੇਰ ਐਸੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਨਹਾਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ-ਕੰਵਲ ਪ੍ਰਗਾਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਹਦ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਅਨਹਤ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਨਾਮ-ਰਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋਗ ਕਮਾਵਣਹਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਹਕੇਵਲ ਨਿਰਬਾਨ ਪਦ ਭੀ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ (ਨਾਮ) ਰੂਪੀ ਸਾਰ ਬਿਬੇਕ ਕਮਾਈ ਦੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਅਲੌਕਿਕ ਚਮਤਕਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਬੇਕ (ਭਗਤੀ ਕਮਾਈ) ਦੀ ਪਾਰਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਜਣਾਉਣਹਾਰੇ ਹਨ। ਏਵਡ ਵਡ ਪਰਤਾਪ ਹੈ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਰੂਪੀ ਸਾਰ ਬਿਬੇਕ ਦਾ।

ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਹਿ ਸੁਖਿ ਵਸਹਿ ਭਾਈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ

ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ਭਾਈ ਅਪਰੰਪਰ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ॥੮॥੩॥
(ਸੋਰਠਿ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੬੩੯)

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਪੱਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਈ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੰਮਾਲ ਲਵਹਿ (ਅਰਥਾਤ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੋ ਕੇ ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਆਰਾਧਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਵੇਂ) ਤਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਤੂੰ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਲਿ, ਭਾਵ ਇਸ ਅਪਰੰਪਰ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ।

ਹੁਣ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਈ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦੇ ਉਹ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਬਿਬੇਕ-ਹੀਨ ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖੀ ਪੁਰਖ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨ ਇਸ ਗੁਰ-ਫੁਰਮਾਨ (ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਮਈ ਹੁਕਮ) ਦਾ ਕਮਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਤਨੇ ਬੜੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਬਿਬੇਕੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨਵੰਤ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਕਮਾਵਣੇ ਸਚਾ ਏਹੁ ਵੀਚਾਰੁ॥...੧॥ (॥੪॥੨੯॥੯੯॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ. ੫, ਪੰਨਾ : ੫੨)

ਰੂਪੀ ਗੁਰਵਾਕ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਨ ਸਿਰ ਹੁਕਮ, ਸਾਰ ਹੁਕਮ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਰੂਪੀ ਸਾਰ ਬਚਨ ਦਾ ਕਮਾਵਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸੱਚਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਾਰ ਬਿਬੇਕ ਬੀਚਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਖ ਅਤੇ ਮੂਲ ਧਰਮ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਮਨੁ ਠਹਰਾਈਐ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ ਰਾਮ॥
ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ॥੧॥ (॥੪॥੧॥)
(ਰਾਗੁ ਬਿਹਾਗੜਾ ਛੰਤ ਮ. ੪ ਘਰੁ ੧, ਪੰਨਾ : ੫੩੮)

ਏਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ

ਹੀ ਧਾਵਤ ਮਨ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਇਹ ਚੰਚਲ ਮਨ ਹੋਰਤ ਕਿਤੇ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਵਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ! ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਆਰਾ ਠਹਿਰਾ, ਵੱਸ ਕਰ, ਫੇਰ ਇਹ ਕਦੇ ਅੰਤ ਤੀਕਰ ਨਹੀਂ ਡੋਲੇਗਾ। ਅਤੇ ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਵਸ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਾਵ ਕੀ ਹੈ।(ਉਤਰ) "ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ॥੧॥" ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਗੁਣ (ਨਾਮ) ਦਾ ਉਚਾਰਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਉਪਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਾਵ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਵਸਿ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪਾਵਣ ਦਾ ਮਨ-ਚਿੰਦਿਅੜਾ (ਬਾਂਛਤ) ਫਲ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

> ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਗੁਰ-ਜਨ ਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਹਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਹਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਸਲ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਦਾ ਮਰਤਬਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਤਕਾਰ ਭਰੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਹਾਰਾ ਹੈ ਉਹੀ ਅਸਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਦੁਲਾਰਾ ਸੱਚਾ ਸਿਖ ਹੈ; ਸਿਰਫ਼ ਸਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਜਣ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਸਨਬੰਧੀ (ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ) ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਅਸਾਡਾ ਭਾਈ (ਭਰਾਤਾ) ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ-ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਵਣਹਾਰੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਕੇਵਡ ਵਡਾ ਮਰਤਬਾ ਦੇ ਕੇ ਵਡੀਰਦੇ ਹਨ।

'ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ' ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਖ ਕਰਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ। ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ ਨਾਮ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਜੈਸਾ ਕਿ "**ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥੫॥ (॥੨੪॥੧॥)**" (**ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ. ੧ ਘਰੁ ੩, ਪੰਨਾ : ੭੨**) ਆਦਿਕ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸਿਧ ਹੈ। ਬਸ, ਜੋ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖੀ ਲੇਖੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ :

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ॥ ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ॥੧॥
(ਸਲੋਕੁ ਮ. ੧, ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ : ੯੫੪)

ਏਸੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੁਖ ਕਰਮ ਜਣਾਵਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਖੇ ਜਪ ਨੀਸਾਣੀ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਪੁ"! ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਪਸਚਾਤ ਮੁਢ ਮੁਖੀ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ "ਜਪੁ"! ਇਹ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦਿ ਇਹੋ 'ਜਪੁ' ਨੀਸਾਣ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮੁਖ ਤਾੜਨਾ ਮਈ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਲਾ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਣ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਇਹ ਨਗਾਰਾ ਸਮੱਗਰ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ, ਵਾਕ ਵਾਕ ਅੰਦਰਿ, ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਰ ਅੰਦਰਿ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਹੁਕਮ-ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ ਵਿਖੇ (ਜਿਥੇ ਦੇਖੋ ਤਿਥੇ ਹੀ) ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਚੋਟ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਦੀ ਅਖੰਡਾਕਾਰ ਧੁੰਨਕਾਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਕੰਨ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਕਿ ਏਹੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕਮਾਉਣਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਖ ਧਰਮ ਕਰਮ ਹੈ।

ਏਹ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸੇ ਜਾਮਿਆਂ ਅੰਦਰਿ ਏਸੇ ਮੁਖ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਨਾਵਣ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਣ ਅਤੇ ਏਸੇ ਹੁਕਮ ਉਪਰ ਸੰਸਾਰੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਵਣ ਆਏ।

ਏਸ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਬਾਰੰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰੀ ਚੋਟ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛਮਾ ਛਮ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੀ ਇਸ 'ਜਪ-ਨੀਸਾਣੀਏ-ਹੁਕਮ' ਦੇ ਕਮਾਵਣ ਅੰਦਰ ਹੈ!

ਏਸ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦਬਾ ਦਬ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਘੁਥੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੁਕਮ ਕਮਾਵਣ ਦੀ

ਸੋਝੀ (ਹੋਸ਼) ਆ ਜਾਵੇ।

ਏਸ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ ਏਸ ਕਰਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਲਾਉਣੀ ਪਈ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਭੁਲ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਪੈਣ।

ਏਸ ਨਗਾਰੇ ਨੂੰ ਏਸ ਕਰਕੇ ਖਿਨ ਖਿਨ ਚੋਟ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਖਿਨ ਖਿਨ ਭੁਲਣਹਾਰ ਜੀਵ ਹਰਦਮ ਯਾਦ ਰਖਣ।

ਇਸ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਇਕ-ਤਾਰ ਚੋਟ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਕਿਤੇ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਭੀ ਇਸ ਯਾਦ ਤੋਂ ਨਾ ਭੁਲ ਬੈਠਨ!

ਗੱਲ ਕੀ, ਇਸ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਅਨਹਦੀ ਚੋਟ ਦਾ ਤਤ ਭਾਵ ਇਸ ਯਾਦ ਨੂੰ ਪਕਾਣ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵਣ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਰਖਾਵਣ ਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਸ ਹੁਕਮ ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਤੁਕ ਅੰਦਰ ਫੇਰਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗਗਨ-ਦਮਾਮਾ 'ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ' ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਮੱਗਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਦਿ, ਮਧ, ਅੰਤ ਵਿਖੇ ਸਰਬਦਾ ਵਜਦਾ ਗਜਦਾ ਹੈ। ਐਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੁਢ ਅਰੰਭਕ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਖੇ 'ਜਪੁ ਨੀਸਾਣੁ' ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਜਿਉਂ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਚੋਟਾਂ, ਗੂੰਜਾਂ ਅਤੇ ਗੜਗੱਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਧੁਰ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਦੀ ਤੁਕ ਉਤੇ ਜਦ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਦ ਭੀ ਅਸੀਂ ਕੀ ਡਿਠਾ ਸੁਣਿਆ ਕਿ-

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥੧॥

ਰੂਪੀ ਗੁਰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਓਸੇ ਨਗਾਰੇ ਵਾਲੀ ਗੂੰਜ ਅਸਾਡੇ ਕੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ ਝੁਨਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਭੋਗ ਵਾਲੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਭੀ 'ਨਾਮੁ' ਹੁਕਮ ਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ ਵਾਲੀ ਸਦਾ ਯਾਚਨਾ ਮਈ ਮਧਰ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿਧਿ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ :

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ ॥੧॥

(ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ. ੫, ਸਲੋਕ, ਪੰਨਾ : ੧੪੨੯)

ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬਿਬੇਕੀ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪਛਾਣ

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਐਸੇ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਅਤੇ ਤਤ ਸਾਰ ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਾਲਨਾ ਅਤੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਕਮਾਉਣਾ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਰਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ ਕਮਾਵਣ-ਹਾਰਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਕਮਾਵਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਕਹਾਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਸਿਖ ਦੀ ਅਰਥਾਤ, ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬਿਬੇਕੀ ਜਨ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪਛਾਣ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਅੰਦਰ ਹੈ :

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥...੧॥ (॥੪॥੬॥)

(ਸੋਰਠਿ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੬੦੧-੦੨)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਗੁਰ-ਜਨ ਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਵਡਿਆਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਹਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਹਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਸਲ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਦਾ ਮਰਤਬਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਤਕਾਰ ਭਰੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਹਾਰਾ ਹੈ ਉਹੀ ਅਸਾਡਾ ਪਿਆਰਾ ਦੁਲਾਰਾ ਸੱਚਾ ਸਿਖ ਹੈ; ਸਿਰਫ਼ ਸਿਖ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਜਣ ਭੀ ਉਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਸੱਚਾ ਸਨਬੰਧੀ (ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ) ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਅਸਾਡਾ ਭਾਈ (ਭਰਾਤਾ) ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ-ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਵਣਹਾਰੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਕੇਵਡ ਵਡਾ ਮਰਤਬਾ ਦੇ ਕੇ ਵਡੀਰਦੇ ਹਨ।

ਸਖਾ, ਬੰਧਪ, ਭਾਈ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਤਾਈਂ ਭੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਸ ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਨੂੰ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ-ਮੰਨੇ (ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ) ਭਾਣੇ (ਮਨਮਤੇ) ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਓਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਅਸਾਥੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਵਿਛੜ ਕੇ (ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ) ਚੋਟਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਵੇਗਾ।

'ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ' ਦਾ ਭਾਵ ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ' ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤੀ (ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ) ਕਾਰ ਕਮਾਵਣ ਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਇਕੋ ਭਾਵ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਕਾ ਭਾਣਾ ਸੋ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਓਹੋ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਾਓ! ਕਮਾਉਣ ਯੋਗ ਕਾਰ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ) ਨਾਮ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ, ਅਰਥਾਤ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਰੂਪੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ਦਾ ਕਰਨਾ, ਭਾਵ, ਨਾਮ ਦਾ ਕਮਾਵਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਆਵਣਾ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਚਲਣਾ) ਹੈ।

ਗੱਲ ਕੀ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਾਣੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਹੀ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਹੈ। 'ਭਾਣਾ', 'ਹੁਕਮ', 'ਨਾਮ', ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਦਰ (ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ) ਸਮਵਰਤੀ ਬਿਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਸਮਭਾਵੀ ਪਦ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ :

ਸੇ ਜਨ ਸਚੇ ਨਿਰਮਲੇ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਕਮਾਵਦੇ ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਤਜਿ ਵਿਕਾਰੁ ॥੫॥

ਮਨਹਠਿ ਕਿਤੈ ਉਪਾਇ ਨ ਛੂਟੀਐ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧਹੁ ਜਾਇ ॥

ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧੂ ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥੬॥ (॥੮॥੨॥੧੯॥)

(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੬੫)

ਏਥੇ ਸਾਫ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਕਮਾਵਣਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨਾ) ਅਥਵਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ, ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਇਕੋ ਗੁਰਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦਾ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਸਿਫ਼ਤਿ ਸਾਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਭਾਣਾ ਕਮਾਵਣਹਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਸਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਚੇ ਸਿਖ ਹੈਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਬਿਬੇਕੀ ਸਿਖ ਹੈ। ▪▪

ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੱਧਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਸਾਰ

-ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਬਲ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਵਾਵਾਂ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਵਗਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾ ਦਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਸਵਰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ।

ਸੁਰਤ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਈ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। "ਮੈਂ", -"ਮਰਜ਼ੀ" "ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ" ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਜ਼ਰ, ਸਕੰਦਰ ਅਤੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕੱਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ, ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਨ ਵਿਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਰੇਕ "ਮੈਂ" ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿਸਾ ਕੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੱਟੀ ਪਤੰਗ ਵਾਂਗ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਫਿਰਦੀ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਉਹ "ਮੈਂ" ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰਾ ਬੈਕੁੰਠ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵੀ ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਚਮਤਕਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆਤ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਰਮਾਇਣ, ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਚਿੱਤਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲੋਂ "ਮੈਂ" ਕਟ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਵਜੋਂ "ਮੈਂ" ਜੋੜੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਨੇਤਸ਼ੇ, ਲਸ਼ਕਰ ਸਹਿਤ ਸੁਰਤ ਦੀ ਉੱਚਿਆਈ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹਉਮੈਂ ਜਾਂ ਮਿਸਰ ਦੇ ਫੈਰੋਹਾਂ ਵਾਂਗ 'ਮੈਂ' ਦੀ ਆਕੜ ਨਾਲ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਕੇਵਲ ਸੁਰਤ ਦੀ ਅਵੱਸਥਾ ਹੈ; ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਅਵੱਸਥਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਵੀ ਇਕ ਨੀਚ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਪੜੀਆਂ ਤੇ ਚਲਦਾ ਆਪਣੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ, ਸੁਰਤ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹਨ, ਮੌਤ ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਲੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੱਚ ਉਠਦੇ ਹਨ।

ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਬਲ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਵਾਵਾਂ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਵਗਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ। ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ। ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾ ਦਾ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਸਵਰਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ। ਲੋਕ ਵਾਟਰਲੂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਾ ਰੱਖਦੇ, ਸਗੋਂ ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ। ਰੂਹ ਦੇ ਟਿਕਾਓ ਦੇ ਏਕਾਂਤ ਦੀ ਜਿੱਤ। ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮੱਕਾ ਹੁੰਦਾ। ਈਸਾ ਨੇ ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਰਗੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਥੁਕਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡਾ ਕਰਾਸ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਯੂਰੋਸ਼ਲਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਯੂਰੋਸ਼ਲਮ ਦਾ ਸੇਂਟ ਹੈਲਿਨਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਤਰਮੁੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ, ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਨੈਤਸ਼ੇ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲਝਣ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਨੂੰ ਨੈਪੋਲੀਅਨ, ਸਕੰਦਰ ਜਾਂ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ ਉਸ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਰਸ਼, ਬਰਫ਼, ਹਵਾ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਮਹਾਂ ਮਾਨਵ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ, ਅਗੇ ਦਿਆਂ, ਪਿਛੇ ਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਯਾਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ 'ਉਹ' ਮੇਰੇ ਲਈ ਲੜਦਾ ਹੈ, ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਸੈਦੋ ਵਿਚ ਪਠਾਨਾਂ ਦੀਆਂ

ਢਾਣੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਘਿਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਰੱਬ ਵੱਲ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਅੰਗ-ਸੰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦਿਨ ਰੂਹਾਨੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਉਹ ਮੁਠੀ ਭਰ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਠਾਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਪਠਾਣ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਦਸ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਕੁੜਤੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ ਨੋਕਦਾਰ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲ, ਅਕਾਲ ਗਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ 'ਏਕ' ਤੋਂ 'ਅਨੇਕ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਕਿਆਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਸੈਦੋ ਵੀ ਵਾਟਰਲੂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਨ ਵੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚਲੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਚਮਕ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਜਾਂ ਨਿਜੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਲਭਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਅਹੰਕਾਰ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਇਹ 'ਮੈਂ' ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉੱਚਾ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਤਣੇ ਤੇ ਖੜੇ ਕੰਵਲ ਦੀ ਸਫ਼ੇਦ 'ਮੈਂ' ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਅਸੁੰਦਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੰਤਤਾ ਵਿਚ ਧੋਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਡੋਡੀ, ਇਸ 'ਮੈਂ' ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਨਾਜ਼ਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰ ਕਈ ਦਿਲਕਸ਼ ਵਹਿਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣ ਟੁੱਟੀ 'ਮੈਂ' ਫਿਰ ਪੂਰਣ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਣ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਟੁੱਟੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। 'ਮੈਂ' ਮਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੇਬ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਲਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸੇਬ ਸੀ। ਮੈਂ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਕਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਸੇਬ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਵਾਰੀ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਮਸਤਕ ਨੇ, ਉਸ ਅਜੂਬੇ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਬਰਕ ਸੰਗਮਰਮਰ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਗਈ। ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਲਮਹੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਮੇਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਲੀ ਝਰਨਾਹਟ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ। ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠੀ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਡਿਗਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਡਿਗਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਡਿਗਾ ਵੀ ਹੈ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਚੰਭੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਚੇਤ ਹੀ ਕਿੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਪਮਾਨ ਵਿਚ ਫਿਸਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਫਰਕ ਸਾਡੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਨੀਂਦਰ ਹੈ, ਲੰਮੀ ਨੀਂਦਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਲਮਹੇ ਲਈ ਜਾਗਣਾ ਅਤੇ ਵੇਖਣਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੁਲ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਕਸਤ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਮਹਾਂ ਸੁਚੇਤਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਲੋਂ ਨੱਠ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਵੇਸਵਾ ਪਾਸ ਖੜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉਹ ਇਕ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਸ ਵਚਿੱਤਰ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਿਤਕਰਮ, ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕਟੜਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪਥਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮਬੱਧ ਸਦਾਚਾਰ ਵੀ ਮਾਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਰਤ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਉਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਵਾਂਗ ਬਦਲਦਾ ਤਰਲ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਥਰੂਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਢਾਲ ਸਕਦਾ, ਅਨੰਦ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਦੇ ਅਥਰੂਆਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੁਰਤ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ, ਸੁੰਨ, ਨਿਰਜਿੰਦ ਮਕਾਨਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿ ਕੋਈ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸੁਰਤ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਸ ਪੂਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਸੁਹਜ ਪੂਰਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, "ਮੈਨੂੰ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ" ਸੰਸਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਲਈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਉਠਣ ਲਈ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਤੇ ਸਰਸਰਾਹਟ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਸਹਿਤ ਹਵਾ ਵਿਚ ਡੋਡੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਖਿੜੇ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਕੰਵਲ ਵਾਂਗ ਹਿਲਦਾ ਰਹੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ, ਰੂਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਵਰਗੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਹਨੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਭੇਜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਸੌਂਪਣਾ ਹੈ। ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਰੂਹ ਦਾ ਸੁਖ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਬਖ਼ਸ਼ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੂਹ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ, ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇ। ▪▪

ਸਿਖ ਵੀਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਨੇਹਾ

> ਓ ਸਿਖ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾ ! ਓ ਸਿਖ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾ ! ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਖ; ਤੇਰਾ ਆਤਮ ਰਸ ਦਾ ਸਿਰ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਸੀ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਤੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ, ਅਪੀਲਾਂ, ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ, ਬਨਾਵਟਾਂ, ਸਲਾਹਾਂ, ਮਸ਼ਵਰਿਆਂ, ਤਰਕੀਬਾਂ, ਅਕਲਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਸੀ। ਤੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ? ਕਾਲ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਈਸਾ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਟੋਲੀਆਂ ਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ। ਆ ! ਸਮਝ ਜਾ ! ਕੌਮਾਂ ਕੀ ਤੇ ਆਦਮੀ ਕੀ, ਟੱਬਰ ਕੀ ਤੇ ਮੁਲਕ ਕੀ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਬਚਾਉ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ; ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਹੈ; ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਹੈ; ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੈ; ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਮਰਕਜ਼ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ, ਭੇਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਤ ਵਿਸਤਾਰ ਮਰਕਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਮੌਤ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਓ ਸਿਖ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾ! ਓ ਸਿਖ ਅਖਵਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾ! ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਖ; ਤੇਰਾ ਆਤਮ ਰਸ ਦਾ ਸਿਰ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਸੀ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਤੇਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ, ਅਪੀਲਾਂ, ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ, ਬਨਾਵਟਾਂ, ਸਲਾਹਾਂ, ਮਸ਼ਵਰਿਆਂ, ਤਰਕੀਬਾਂ, ਅਕਲਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਸੀ। ਤੇਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ? ਕਾਲ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਈਸਾ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਟੋਲੀਆਂ ਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ। ਆ! ਸਮਝ ਜਾ! ਕੌਮਾਂ ਕੀ ਤੇ ਆਦਮੀ ਕੀ, ਟੱਬਰ ਕੀ ਤੇ ਮੁਲਕ ਕੀ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਬਚਾਉ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੈ; ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਹੈ; ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਹੈ; ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੈ; ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਮਰਕਜ਼ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ, ਭੇਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ

ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨੰਤ ਵਿਸਤਾਰ ਮਰਕਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਮੌਤ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਅਕਲ ਕੰਧ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੀ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਤੂੰ, ਤੂੰ, ਤੂੰ, ਤੂੰ! ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਥੀਂ ਵਿੱਛੜ, ਤੇ ਦੇਖ; ਔਹ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਝੋਲ ਵਿੱਚੋਂ ਟੁੱਟਾ, ਢੱਠਾ ਤੇ ਔਹ ਹੇਠ ਰਸਾਤਲ। ਕੌਮ! ਕੌਮ! ਇਹ ਕੇਹੀ ਬੇਮਾਅਨੇ ਕੂਕ ਹੈ? ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਲ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਤੇ ਕੌਮ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ? ਹਾਂ ਜੀ, ਖ਼ਿਆਲ ਮਾਤਰ ਦਾ ਸ਼ੂਨਯ ਧਿਆਨ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ? ਯਾਦ ਰੱਖ! ਸਿੱਖੀ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠੀ ਜਾਣ। ਜਦ 'ਕੌਮ' ਤਰਫ਼ ਵੜਿਆ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਣ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਉੱਠਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੈ ਤੇ ਬਸ; ਜਾਹ! ਗੱਠੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੌਮਾਂ ਦੇ।

ਪਰ ਅੱਖ ਖੋਹਲਸੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਸੈਂ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨੂੰ ਰੇਤ ਦੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਏਂ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਧਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਬਾਵਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਵਲਾ ਕਦੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨਾਲ, ਕਦੀ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੜਾ ਲੜਾ ਆਪਣੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਫਾੜਦਾ ਹੈ। ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਅਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੱਧਾ ਹੈ। ਛੋਛੀ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਆਈ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਇਕ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਰੂਪ ਦਿਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਵਾਰਿਆ? ਉਹ ਵਾਰਤਾ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਇਕ ਸਿੰਘਣੀ ਭੁਝੰਗੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਜੀ ਵਰਜਦੇ ਹਨ:

''ਮਾਈ! ਨਾ ਜਾ, ਮਾਰੀ ਜਾਸੇਂ; ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਸਭ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਇਥੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਗੇ, ਮਾਰ ਦੇਣੇ ਹਨ।''

''ਵੀਰਾ! ਵਰਜ ਨਾ, ਰਸਤਾ ਛੱਡ; ਮਰ ਜਾਸਾਂ ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਸੀ, ਜਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਭੇਟ ਹੋ ਜਾਸੀ; ਇਸ ਨਕਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਾਂ?''

''ਮਾਈ! ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਬੱਚੇ ਪਰ ਤਾਂ ਤਰਸ ਕਰ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਸੂਮ ਬਾਲਕ ਹੈ।''

''ਵੀਰਾ! ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿੱਛੜ ਕੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ?''

ਇਹ ਮਾਈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਜਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਥੇ ਭਰੇ ਆਤਮ ਰਸ ਦੀ ਭੰਵਰ ਹੋ ਕੇ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਖੋਹ ਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਡੇਬ ਦੇ, ਗੋਤੇ ਦੇ, ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਗੱਡੀ ਗੱਡੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਾਡੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਲੀ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਤੇ ਘੁਣ ਖਾਧੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਤਕ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਸੁੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਭਰਾ ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਗਲੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕੌਮ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭੂਤ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਮਨਮੁੱਖਤਾ ਪੀਰ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਥੀਂ ਵੱਧ ਹਾਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੇ ਬਣਾਏ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਭਗਤੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਸਿੱਖੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਅੱਜ ਅਣਜਾਣ ਮੁੰਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਥੀਂ ਵੱਡਾ ਗਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਪਰ ਆਪ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੀ ਚੁੰਝ ਪਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਕਿ 'ਸਿੰਘਾਂ' ਦੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਥੀਂ ਸਾਫ਼ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਉਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਨੀਚਤਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ 'ਤੇ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਇਹੀ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸੰਭਲੇ, ਤਦ ਜਾਣੋ ਅਸੀਂ ਮੋਏ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਏ, ਅੱਜ ਭੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਭੀ ਨਹੀਂ।

ਸਿਖ ਦਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਸੁਹਣੱਪ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਹੇ ਵੀਰੋ! ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਓ, ਆਤਮ ਰੰਗ ਮਾਣੋ। ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਅਭਗਤ ਤੇ ਅਸ਼ਰਧਕ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ। ਬਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਇਹ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਲੋਅ ਹੈ।

ਇਹ ਤੁਸਾਡੀ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਅਮਰ ਦੁਨੀਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਮਾਲੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਅਥਵਾ ਆਤਮਿਕ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਮਾਇਆ, ਉਹ ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ ਆਇਆ। ਜਦ ਕਦੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਟ ਗਿਰੀ, ਉਹ ਇਥੇ ਆਣ ਲੱਗੀ। ਜਦ ਕਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਰਜ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਲੋਪ ਹੋਈ, ਓਹ ਇਸ ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਆਣ ਪ੍ਰਗਟੀ। ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਛ ਜੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਇਥੇ ਮਿਲ ਪਵੇਗਾ। ਹਾਂ ਜੀ! ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਸ ਜਾਮੇ ਜਿਹੜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਏ ਤੇ ਉਤਾਰੇ ਤੇ ਸਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਥੀਂ ਗ਼ਾਇਬ ਹੋਏ, ਉਹ ਇਥੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿੱਤ ਅਵਤਾਰੀ ਦੇਹ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਇਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਤਨ ਹੈ; ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ ਸਾਡਾ ਸੱਚਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਕੌਮ ਇਕੱਠ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਮੁਲਕਗੀਰੀ ਦਾ ਕੰਮ, ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ-ਮਾੜੀਆਂ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਚਾਹ, ਧਨ ਦੇ ਅੰਬਾਰਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ, ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਚਾਅ, ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਭਰੋਸਾ, ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ।

ਪਰ ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਛ ਇਹ ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਸੀਂ ਭੌਰੇ। ਬਸ, ਇਹੋ ਸਾਡੀ ਆਤਮ ਜਾਇਦਾਦ, ਸਭ ਦੀ ਇਕੱਠੀ, ਸਾਂਝੀ ਤੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਪਣੀ। ਬਸ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਿੱਕੀ ਜਿੰਦ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਕਰਕੇ ਅਮੀਰ-ਫ਼ਕੀਰ, ਸਾਡਾ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਇਹ, ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਇਹ, ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਇਹ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਝੰਡੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤਾਬੇਦਾਰੀ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਰਾਹ, ਜਪ, ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ।

ਪੰਛੀ ਨਾ ਕਿਸੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਿੱਤਰ। ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਸਾਡਾ ਖਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ, ਨੇਕ ਕਿਰਤ, ਸ਼ੁਕਰ, ਨਿਰਵੈਰ, ਨਿਰਮੋਹ, ਸਭ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਹ ਸਾਡੀ ਦਿਨ-ਚਰਿਆ। ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਗਨ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਡਾਰੀ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਚਾਅ, ਅਹੰਕਾਰ, ਕੌਮੀਅਤ। ਬਾਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਥੀਂ ਛੁੱਟ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਕੂੜ। ਇਹ ਅਵਸਤੂ ਸੱਚੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਆਛਾਦਿਤ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਠੋਸ ਵਸਤੂ ਸਭ ਕੂੜ, ਅਵਸਤੂ। ▪▪

ਬਾਹਰਲੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੱਚਮ

ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਟੋਰਾਂਟੋ

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ, ਉਹੋ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆਵੀ ਥਿੰਧਾਈ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਨ ਕਰਕੇ ਕੁਚੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆਵੀ ਮੈਲ ਧੋ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਜਿੰਨੀ-ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਓਨਾ ਹੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਚਾ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਤੁਫੈਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ''ਕੂੜੈ ਪਾਲਿ'' ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹਿ ਗਈ, ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜੀਵ ਨੂੰ 'ਜੀਅਹੁੰ' ਅਤੇ 'ਬਾਹਰਹੁੰ' ਨਿਰਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਜੱਸਮ ਸੁੱਚਮ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁੱਚਮ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਈ ਮਾਤਰ ਵੀ ਮੈਲ ਜਾਂ ਮਾਇਆਵੀ ਗੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਨਿਰੰਜਨ" (ਅੰਜਨ (ਮੈਲ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਦੇ ਸਿਫ਼ਤੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਲੇਪ, ਅਲੇਪ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਰਬੱਗ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥...॥੧॥ (॥੩॥੨੬॥)

(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ: ੩੨੮)

(ਸੋ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਗੁਣ, ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ)

ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹੋ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ-ਨਾਮ ਅਤੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਮਾਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਰਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇਲ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਰਲ ਕੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਮਾਇਆਵੀ ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਨਿਰਮਲ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਮਜਜ਼ੂਬ (ਜਜ਼ਬ) ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਜੋ ਮਾਇਆ ਸ਼ਾਹਣੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਮਈਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ :

ਸਾਹਨਿ ਸਤੁ ਕਰੈ ਜੀਅ ਅਪਨੈ ॥ ਸੋ ਰਮਯੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਨ ਸੁਪਨੈ ॥੨॥ (॥੩॥੨੩॥)

(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ : ੩੨੮)

(ਜੋ ਸ਼ਾਹਣੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੱਚ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਮਈਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ।)

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ, ਉਹੋ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆਵੀ ਥਿੰਧਾਈ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਨ ਕਰਕੇ ਕੁਚੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰੈਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆਵੀ ਮੈਲ ਧੋ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਜਿੰਨੀ-ਜਿੰਨੀ ਕੋਈ ਗੁਰਮਤਿ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਓਨਾ ਹੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਚਾ ਅਤੇ ਸਚਿਆਰ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਤੁਫੈਲ ਹਉਮੈ ਦੀ "ਕੂੜੈ ਪਾਲਿ" ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹਿ ਗਈ, ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜੀਵ ਨੂੰ 'ਜੀਅਹੁੰ' ਅਤੇ 'ਬਾਹਰਹੁੰ' ਨਿਰਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਆਨਮਤ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨੇ ਭਾਰੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਦੀ ਹੈ:

ਸੋਚ ਕਰੈ ਦਿਨਸੁ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਤਨ ਤੇ ਜਾਤਿ ॥...॥੩॥ (॥੮॥੩॥)

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ: ੨੬੫)

(ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਚਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ, ਤਨ ਦੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ)

ਕਈ ਪੰਡਿਤ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੱਚੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਚੇ ਨਾ ਕਹੋ ਜੋ ਕੇਵਲ ਪਿੰਡਾ ਧੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸੁੱਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ:

ਸੁਚੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਹਨਿ ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ ॥
ਸੂਚੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥੨॥

(ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ.੧, ਪੰਨਾ : ੪੭੨)

ਉਪਰ ਦਰਜ ਗੁਰਵਾਕ ਤੋਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸੁੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਉਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਵੱਸਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਤਾਬਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਮਿਲੇਗਾ :

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਕਰਿ ਵੇਖਹੁ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਮਨਮੁਖ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਜਿਚਰੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥੧॥(॥੪॥੨੯॥੫੯॥)
(**ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ: ੩੭**)

(ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਮਨਮੁਖ (ਨਿਗੁਰੇ) ਦੀ ਮੈਲ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।)

ਕਈ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਿ ਅਕਸਰ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਲੋਂ ਢਿੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਨਜਾਣੇ ਵਿਚ, ਉਪਰਲੀ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚਲੀ ਪੰਕਤੀ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸੁੱਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਬਿਬੇਕ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਕਰੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਹਿਤ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ, ਭਾਂਵੇ ਅੰਸ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੇਕਰ ਰਹਿਤ-ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ, ਸਣੇ ਬਿਬੇਕ ਦੀ ਰਹਿਤ ਦੇ, ਪਰਪੱਕ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਟਾ ਅਭੇਦ ਕਰਨਾ ਐਨ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਪਰ ਹਾਲੇ ਉੱਚ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਹ ਵੀ ਅਵੱਸ਼ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ :

"ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਉਚ ਆਤਮ ਬਿਵਸਥਾ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਕਲਾਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਨ ਸਾਧਾਰਨ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਕਮਾਵਣਹਾਰੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ, ਅਰਥਾਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਨਮਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਢਲਾ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਨਮਤ ਵਾਲੇ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਨਹਾ ਕੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਭਜਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸਫਾਈ ਨਾਲ।

ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ, ਭਾਵ "ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ" ਗੁਰਵਾਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਏ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੀ ਰਹਿਤ ਰਹਿਣੀ ਤੋਂ ਰਹੇ ਹੋਏ (ਡਿਗੇ ਹੋਏ) ਤਨਖਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਤੀਕ ਕਿ ਓਹ ਤਨਖਾਹ ਨਾ ਬਖਸ਼ਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਨਾ ਸੁਧ ਜਾਵੇ।" (ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਬੇਕ, ਸਫਾ : ੧੬੪)

ਉਪਰ ਦਰਜ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਹਰੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਆੜ ਥੱਲੇ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਢਿੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਹਾਲੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ ਜਾਂ ਹਾਲੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਾਲੇ ਅਸੀਂ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ। ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਂ ਭੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤਾਂ ਜੋਤਿ-ਵਿਗਾਸੀ ਆਤਮ-ਦਰਸ਼ੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬਲੋਹ ਬਿਬੇਕ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ? ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਅਨਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰ-ਏ-ਮਿਹਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਜ਼ਰ-ਏ-ਮਿਹਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗੀ ? ਤਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਚੌਂਕੇ-ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਾਰਾਂ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਮੈਲੀ ਕੁਚੀਲ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਵਿਚ ਹੈ :

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥...॥੨॥ (ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ : ੩੦੫)

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਮੈਲੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮਨ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲ ਚਿਤਵਣ ਨਾਲ ਤਨ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਨਮਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਢਲਾ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਨਮਤ ਵਾਲੇ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਨਹਾ ਕੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਭਜਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ-ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸਫਾਈ ਨਾਲ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਭਜਨ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਚਮ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਧਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸੁੱਚਮ ਰੱਖਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਸੁੱਚਮ ਰੱਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕਰਮ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੁੱਚਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਨ੍ਹਾਂ-ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਜੀ :

• ਸ੍ਰੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਗ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਰਪਾਨ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਗ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਸਰਬਲੋਹ ਬਿਬੇਕ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੋਈ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਪਛਾਣ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਮਾਇਆਵੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਗ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

• ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰੌਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਦੇਗ਼ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਸਿਗਰਟ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਕਪੜਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕੇਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਤ ਉਧਾਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ (ਪੁਸਤਕ – ਅਣਡਿਠੀ ਦੁਨੀਆ) ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਰੌਲ ਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ।

• ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਪਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਢੱਕ ਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਥੁੱਕ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ। ਜੇਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੂੰਹ ਹਜ਼ੂਰੀਏ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

• ਲੰਗਰ ਜਾਂ ਦੇਗ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਸੋਈ ਸੋਧਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜਾਂ ਕੰਧ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਣਸੁੱਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਸੁੱਚਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੰਗਰ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਹੱਥ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੱਥ ਸਾਫ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਦੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁੱਚਮ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। • ਕਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਅਸਰ ਥੱਲੇ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ (ਮੈਦਾਨ) ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਸ਼ੂ ਪੇਪਰ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਨਾ ਵਰਤਣਾ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਟਿਸ਼ੂ ਪੇਪਰ ਹੀ ਵਰਤ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਜਾਂ ਦੇਗ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੇਸੀਂ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨਾ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

• ਜੇਕਰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਆਦਿ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ (ਹੱਥ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨੇ) ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਵੀ ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

• ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜੇਕਰ ਬਾਹਰੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਜੂਠ ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਜੇਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

• ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਥੇ ਸੁੱਚਾ ਕਛਹਿਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੁੱਚੀ ਕੇਸਕੀ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਕੇਸਕੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਸੁੱਚਮ ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਰਪਾਨ, ਗਾਤਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਕਾਰ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸੁੱਚੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਕਾਰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਨਵੀਨ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਮੁਤਾਸਿਰ ਸਿੱਖ ਸੁੱਚਮ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਇਕ ਵਹਿਮ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੰਦੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਪਾਈ, ਸਣੇ ਜ਼ੁਰਾਬਾਂ ਦੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਪਰ **"ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ ॥੧੦॥"** ਦੇ ਮਹਾਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਆਪਣੀ ਊਣੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਫਾਇਦੇ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਗੋਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਾਬਿਲੇ-ਤਾਰੀਫ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਚਾਓ-ਉਮਾਹ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜ਼ੁਰਾਬਾਂ ਸਹਿਤ, ਪੱਛਮੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਵਾਲਾ ਪਤਲੂਨ ਕਮੀਜ਼ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੇਵਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ, ਦੇਗ਼, ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੱਛਮੀ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਣੇ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਸਤਰ ਨਾ ਪਹਿਨਣੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ-ਉਵੇਂ ਦਾ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਬਾਹਰੀ ਸੁੱਚਮ 'ਤੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੱਚਮ ਜੋ ਕਿ ਅਥਾਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ, ਬਾਹਰੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸੁੱਚਮ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੇਵਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਖੈਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਭੰਬਲਭੂਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅੰਦਰੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਾ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨਜ਼ੂਰੇ-ਨਜ਼ਰ ਬਣ ਸਕੀਏ।

Email : xkulbirsingh@outlook.com

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ

ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਧਾਰਮਿਕ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਜਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦਰ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ:

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥ (ਅੰਕ : ੬)

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਣੂ ਸੱਜਣ ਦਾ ਘਰ ਭਾਲੀਏ ਤੇ ਉਥੇ ਬਹਿ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਬੀਆਬਾਨੀ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਨੰਦ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲੀਏ। ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਹ ਵੀ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ 'ਸਜਣੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ' ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੱਜਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘਟ-ਘਟ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੰਧਾਰ ॥ (ਅੰਕ : ੧੩੪੬)

ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ:

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ (ਅੰਕ : ੧੩੪੬)

ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਯ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਹਰਿ ਕਾ ਮੰਦਰ ਹੈ:

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥ (ਅੰਕ : ੪੬੩)

ਸਾਡੀ ਦੇਹੀ ਵੀ ਉਸੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲੀ ਜਾਂ ਓਪਰੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ-ਹਜ਼ੂਰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹੋ ਧਰਮ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਹੈ:

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵੇਖੁ ਤੂ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ॥

ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਖੋਜੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਲੇਹੁ ਸਮਵਾਲਿ ॥ (ਅੰਕ : ੧੩੪੬)

ਪਰ ਇਸ ਨਿਸਚੇ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਸਕਣਾ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਲੰਮੀ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਲਈ ਤੇ ਏਸ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਧਰਮਸਾਲਾ' ਬਣਾਈਆਂ ਤੇ ਉਥੇ ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਇਆ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਸ਼ਟ ਜਾਂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਉੱਤੇ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮੰਦਰ, ਸ਼ਿਵ-ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਚੰਡੀ-ਮੰਦਰ ਆਦਿ। ਰੱਬ ਦਾ ਐਸਾ ਸਾਂਝਾ ਮੰਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਸਰਬ-ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵਰਣ-ਭੇਦ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ-ਖ਼ਾਸ ਅਖੌਤੀ ਸਵਰਣ ਜਾਤੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗ਼ਰੀਬ-ਗੁਰਬੇ ਤੇ ਨਿੱਕਾ-ਮੋਟਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਉਂਞ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ-ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਠਾਕੁਰ-ਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਵੜਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਪ-ਬੀਤੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ 'ਸ਼ੂਦਰ-ਸ਼ੂਦਰ' ਆਖ ਕੇ ਪੰਡਰਪੁਰ ਦੇ ਵਿੱਠਲ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ੁਦ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ:

ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ ॥

ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਨਾਮਾ ਪਕਰਿ ਉਠਾਇਆ ॥ (ਅੰਕ : ੧੧੬੪)

ਅਜਿਹਾ ਗ਼ਲਤ ਵਰਤਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਰਤੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ 'ਸ਼ੂਦਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵੀ ਐਸੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 'ਮੋਮਨ' ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਧਰਮਸਾਲਾ' ਬਣਵਾਈਆਂ, ਉਹ ਸਭ ਲਈ ਸਨ, ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ 'ਰਾਣਾ ਰੰਕ ਬਰਾਬਰੀ' ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਧਰਮ-ਮੰਦਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੀ ਸਭ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ:

ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਦਰਿ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਸੋ ਦਰੁ ਕੈਸੇ ਛੋਡੀਐ ਜੋ ਦਰੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ॥
(ਅੰਕ : ੧੩੬੭)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚਲਾਈ ਇਸ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ 'ਧਰਮਸਾਲਾਂ' ਬਣੀਆਂ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸਾਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਰਚ ਕੇ ਪੂਰਿਆਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ੧ ਮਾਘ, ੧੬੪੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ' ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਿੜੇ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਦੇ ਸਮਾਨ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਕਾਜ ਅਰੰਭਿਆ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਗਈ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ, ਇਹ ਸੇਵਾ-ਭਾਵ ਦੀ ਇਕ ਲੰਮੀ ਬਚਿੱਤਰ ਕਥਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੱਸ ਕੇ ਇਉਂ ਕ੍ਰਿਤੱਗਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥
(ਅੰਕ : ੭੮੩)

ਇਕ ਵਾਰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰੂਹਾਨੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਚਿਰੋਕਣੀ ਲੋਚਾ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਹ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਰਚ ਕੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਆ-ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ-ਨਿਰਪੱਖ ਧਰਮ-ਮੰਦਰ ਐਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਦੀ ਰੂਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ:

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਸਗਲੇ ਪਾਪ ਤਜਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਊਤਮ ਬਾਣੀ ॥
ਸਹਜ ਕਥਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਅਤਿ ਮੀਠੀ ਕਥੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥
ਭਲਾ ਸੰਜੋਗੁ ਮੂਰਤੁ ਪਲੁ ਸਾਚਾ ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥ (ਅੰਕ : ੭੮੧)

ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣ ਨਜ਼ਾਰਾ ਇਸ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਯੋਗ ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬੈਠਾ ਚੌਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਬਾਬੀ ਭਾਈ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਰਪਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰਬ-ਸਾਂਝ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਮਲੀ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਜਾਂ ਹਰੀ ਵੀ ਇਕ ਹੈ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵੀ ਇਕੋ ਇਕ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਉੱਤੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਅਦਭੁੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਏਕੋ ਸਰਵਰੁ ਕਮਲ ਅਨੂਪ ॥ ਸਦਾ ਬਿਗਾਸੈ ਪਰਮਲ ਰੂਪ ॥
ਊਜਲ ਮੋਤੀ ਚੂਗਹਿ ਹੰਸ ॥ ਸਰਬ ਕਲਾ ਜਗਦੀਸੈ ਅੰਸ ॥ (ਅੰਕ : ੩੫੨)

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਗੋਂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ੧੬੬੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਢੂੰਡੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ:

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥ (ਅੰਕ : ੬੭)

ਤੀਜੀ ਗੱਲ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸਦਾ 'ਹਰਿ-ਕੀਰਤਨ' ਦੀ ਗੂੰਜ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਤੜਪਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਸਿਵਾਇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਸੁਖੀਆ ਹਰਿ ਕਰਣੇ ॥
ਜਮ ਕੈ ਪੰਥਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾਹੀ ਮਰਣੇ ॥
(ਅੰਕ : ੩੨੦)

ਚੌਥੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇਵਲ ਧਰਮ-ਮੰਦਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਵਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ, ਮੀਨਾਕਾਰੀ, ਮੋਹਰਾਕਸ਼ੀ, ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜਲ-ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਸੰਗਮ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਦੀਵੀ ਕੀਮਤਾਂ, ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ, ਮੇਲ-ਜੋਲ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਕਲਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਦੈਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁਮਾਨ ਕਾਰਨ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ-ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਲੇਕਿਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਸ ਦੀ ਅਬਿਚਲ ਨੀਂਵ ਰੱਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਨਾ ਪਿਆ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਛੱਬ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਸ਼ੇਰੇ-ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ' ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ 'ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ' ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਸਲ ਤੇ ਸਹੀ ਨਾਮ 'ਹਰਿਮੰਦਰ' ਹੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਆਤਮਾ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਜਲ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੱਛਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮਨਮੋਹਕ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਾਡੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਹੁਲਾਰਾ ਬਖ਼ਸ਼ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ:

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ॥
ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥ (ਅੰਕ : ੧੩੬੨)

ਸੋ ਇਸ ਕੀਰਤਨ-ਮੰਡਲ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉੱਚਤਾ, ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀ ਸੁੱਚਤਾ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਅਦਭੁੱਤਤਾ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਸੰਗਮ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਤੇ 'ਹਰਿ ਮੰਦਰ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।▪▪

ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੰਸਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ-ਭੈਣ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰਿ ਜਸ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਛੱਲਾਂ 'ਤੇ ਛੱਲਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਹੰਸਲੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗ-ਚੁਗ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਾਤੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਪੱਲੇ ਭੀ ਇਕ ਹੀਰਾ ਆ ਡਿੱਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਪਾਇ ਕਰ ਉਹ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ 'ਤੇ ਇਕ ਅਨੂਠਾ ਅਨੰਦ ਛਾ ਗਿਆ। ਗੂੰਗੇ ਦੇ ਮਠਿਆਈ ਖਾਣ ਵਾਂਗ ਉਹ ਉੱਲਰ ਉੱਲਰ ਫਿਰੇ। ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਲਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਕਿਹੜਾ ਲਾਲ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਫ਼ੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦਾ? ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਰੌਂਅ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸਦਾ।

(੧)

ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੰਸਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ-ਭੈਣ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰਿ ਜਸ ਦੀਆਂ ਘੁੰਮਰਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਛੱਲਾਂ 'ਤੇ ਛੱਲਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਹੰਸਲੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਚੁਗ-ਚੁਗ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਾਤੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਪੱਲੇ ਭੀ ਇਕ ਹੀਰਾ ਆ ਡਿੱਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਪਾਇ ਕਰ ਉਹ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ 'ਤੇ ਇਕ ਅਨੂਠਾ ਅਨੰਦ ਛਾ ਗਿਆ। ਗੂੰਗੇ ਦੇ ਮਠਿਆਈ ਖਾਣ ਵਾਂਗ ਉਹ ਉੱਲਰ ਉੱਲਰ ਫਿਰੇ। ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਲਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖ-ਵੇਖ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਕਿਹੜਾ ਲਾਲ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਫ਼ੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦਾ? ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਰੌਂਅ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸਦਾ।

ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ :

ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ॥
ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ ਸਾਧੂ ਕਾ, ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਜਪਿ ਪਰਮਗਤੇ ॥
(ਕਾਨੜਾ ਮ. ੫, ਅੰਕ : ੧੨੯੮-੯੯)

ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰਦਾ, ਤੁਰਦਾ-ਫ਼ਿਰਦਾ ਉਹ ਇਕ ਤੁਕ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਲੋਚਦਾ। ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਟਹਿਲ-ਸੇਵਾ ਉਹ ਬੜੇ ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀਰਾਹ 'ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ।

(੨)

ਕੀਰਤਨ-ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਮਾਨ-ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਟੁੱਭੀਆਂ ਲਾਉਣ, ਗੁਰਸਿਖ ਹੰਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜੁਗੋ-ਜੁਗੋ ਅਟੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ, ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣ, ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜਨ, ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਉਣ, ਭਾਵ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਸਾਉਣ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਤੇ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾਉਣ, ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ :

ਮਿਲਿ ਸਤਸੰਗਿ ਬੋਲੀ ਹਰਿ ਬਾਣੀ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਵੈ,
ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ਜੀਉ ॥੨॥
(ਮਾਝ ਮ. ੪, ਅੰਕ : ੯੫)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ :

ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ ॥
ਭਾਗਹੀਨ ਭ੍ਰਮਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵਹਿ ॥
ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ,
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥੩॥
(ਮਾਝ ਮ. ੪, ਅੰਕ : ੯੫)

ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਵਧੇਰਾ ਸਮਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੀਤ ਨਾਲ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਟੁਣਕਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾ ਛੱਡਦਾ :

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ,
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥

(੩)

'ਗੁਰਮੁਖ' ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਬੜਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ-ਸਖੀ-ਸਹੇਲੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਧਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਜਾ ਫ਼ਤਹਿ ਗਜਾਉਂਦਾ।

ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰਮੁਖ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੋਹਣੇ ਸੁਣੱਖੇ ਸਰੀਰ- ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ, ਗਾਤਰੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ੁੱਟੀ

ਕਿਰਪਾਨ, ਸਿਰ ਬਸੰਤੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰ, ਖ਼ਾਲਸਈ ਡੀਲ-ਡੌਲ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਉਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। "ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ" ਦੀ ਝਲਕ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਗੁਰਮੁਖ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਗੱਡੀ ਰੁਕੀ, ਗੁਰਮੁਖ ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜਿਆ ਤੇ ਜਾ ਫ਼ਤਹਿ ਗਜਾਈ। ਫ਼ਤਹਿ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਖਲੋਤੀ ਗੱਡੀ ਉੱਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਗੱਡੀ ਨੇ ਸੀਟੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਛਕ-ਛਕ ਕਰਦੀ ਤੁਰ ਗਈ।

ਗੱਡੀ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਖਲੋਤਾ ਬਿਟ-ਬਿਟ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀ ਜਾਵਾਂ। ਬੱਸ! ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਿੱਕ ਸੀ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਡੱਬਾ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਡੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਵਾਪਸ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਫ਼ਿਰ ਉਸੇ ਨੂਰਾਨੀ ਸੂਰਤ, ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਖਲੋਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਫਿਰ ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜਾ। ਫ਼ਤਹਿ ਗਜਾ ਕੇ ਕੋਲ ਖਲੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਗਿਆ। ਬੱਸ! ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿੱਕ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਭੀ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ। ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਸੁਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਮਨ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮਦਰਾਸ ਮੇਲ ਪਲੇਟਫ਼ਾਰਮ 'ਤੇ ਆ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਗਏ।

(੪)

ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਅਨੂਠੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੁਖੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ :

"ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਬਾਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਦੋ ਟਾਈਮ (ਵੇਲੇ) ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨੀ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ। ਵਧੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਏ ਅਤੇ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿੱਤਨੇਮ ਛੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸੁਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਘਰ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਛੱਡ ਦਿਓ ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚੋਦ੍ਹਾਂ ਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕੁਰਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੋ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬਾਰੇ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਹੀ ਅਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਭੀ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਕੀ ਲਿਖਾਂ, ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।"

ਇਹ ਖ਼ਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ :

"ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ ॥"

(੫)

ਬੀਬੀ............ਕੌਰ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਕਿੰਨੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਉਹ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ :

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥..... (੧੧-੧੨-੭੩)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤਾ ਜੀਓ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ॥

ਪਿਆਰੇ ਜੀਓ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੌਣੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਜੰਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਬਾਬਤ ਸੁਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਮਨ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਿਆਰੇ ਜੀਓ! ਇਹ ਤੇ ਸੀ ਉਦੋਂ ਦੀ ਝਲਕ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿੱਤਨੇਮ ਛੱਡ ਬੈਠੇ ਹੋ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਿਖ ਦੇ ਅਮਲੀ ਬਣ ਗਏ ਹੋ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਚੌਦ੍ਹਵਾਂ ਰਤਨ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫ਼ਸ ਕੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪੀਤਿਆਂ ਸਿੱਖ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਊਲ-ਜਲੂਲ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਕੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਕੁ-ਬਚਨ ਬੋਲਣੇ ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ ਹੈ?

ਐ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀਰਾਹ ਤੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਮਤ ਸਮਝ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਤਾਂ "ਝੂਠਾ ਮਦ" ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਸਾਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੀਤਿਆਂ ਕੁਮੱਤ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਰਕ ਘੋਰ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਨਿੱਤਨੇਮ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ "ਹੋਛੇ ਮਦ" ਪੀ ਕੇ ਅਨੰਦ ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਦਰ-ਦਰ 'ਤੇ ਠੇਡੇ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਧੱਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਐ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਘੁਥੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਕੀ ਤੂੰ ਛਿਣ ਭੰਗਰ ਅਨੰਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਦੀਵੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵਤ ਸਦ ਹੀ ਰਾਤਾ॥
ਆਨ ਰਸਾ ਖਿਨ ਮਹਿ ਲਹਿ ਜਾਤਾ॥
ਹਰਿ ਰਸ ਕੇ ਮਾਤੇ ਮਨਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ॥
ਆਨ ਰਸਾ ਮਹਿ ਵਿਆਪੈ ਚਿੰਦ॥੧॥
ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰਾ॥

ਆਨ ਰਸਾ ਸਭਿ ਹੋਛੇ ਰੇ ॥
(ਅੰਕ : ੩੭੭)

ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ 'ਆਸਾ ਰਾਗ' ਵਿਚ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀ ਪਤਿ ਕਮਲੀ ॥
ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ ॥੪॥੧੨॥ (ਅੰਕ : ੩੯੯)

ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਝੱਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਤਿ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ।

ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ- "ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਵੈ।"

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :
ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ,
ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ ॥
ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ,
ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ ॥
ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ (ਅੰਕ : ੫੫੪)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਤ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :
"ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ"

ਐ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਮਤ ਸਮਝ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਰ+ਆਬ (ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ) ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੀ ਆਦਮੀ ਦਾ ਚਾਲ-ਚੱਲਣ ਵਿਗੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮੀ, ਕਪਟੀ, ਲੋਭੀ, ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ, ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਨ ਉਪਰੰਤ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? .... ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ।

ਐ ਬਿਖ ਦੇ ਅਮਲੀ! ਹੋਸ਼ ਕਰ! ਸੰਭਲ! ਆਪਣੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਨਾ ਕਰ! ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਛੱਡ। ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾ, ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀ ਟਹਿਣੀ ਪਕੜ ਅਤੇ ਭਵਜਲ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋ!

ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ,

....

(੬)

ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਹੀ ਬੀਬੀ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਖ਼ਤ ਫ਼ਿਰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ :

"ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰਸਿੱਖ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀਓ!

ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ। ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮੁਹਤਾਜ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਰਾਪ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਰਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਬਚਨ ਵਾਪਸ ਕਰਵਾ। "ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ ॥" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ੪੦ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇ ਗੱਫ਼ੇ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈਏ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ।"

ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੋਚਦਿਆਂ-ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਤਰੰਗ ਉੱਠੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕਦਮ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗਲ ਪੱਲਾ ਪਾ ਦੋਇ ਕਰ (ਹੱਥ) ਜੋੜ, ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਜਾਇ ਖਲੋਤਾ।

ਸਾਡੀ ਇਸ ਵਤਨ ਪਰ ਇਕ ਪਾਰਖੀ ਅੱਖ

ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਛਤਰ ਆਕਾਸ਼, ਸੁਰਤ ਦੇ ਪਾਰਖੀ ਇਥੇ ਜੀਵਨ ਸ੍ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਆਤਮਾ ਸੱਤਾ ਇਲਾਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੌਂ ਇਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਟੁੱਟੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਗੰਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਲੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਥੀਂ ਉਪਰ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਈਸਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਫ਼ਨਾਹ ਫ਼ਕੀਰ ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਥੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਵਾਂ-ਪਣ ਨਿਖਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕੀ ਸਿਖ ਤੇ ਕੀ ਹਿੰਦੂ; ਸ਼ਰਤੀਆ ਫ਼ਕੀਰ ਹੋਵੇ ਸਹੀ, ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮੱਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਜੋਤਿ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵਤਨ ਸਾਡਾ ਸੁਹਣੱਪ ਦੀ ਡਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਸੂਰਜ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਦਾ ਬਸੰਤ ਹੈ, ਇਥੇ ਸਦਾ ਰਾਗ ਰੰਗ ਹੈ, ਲੀਲਾ ਖੁੱਲ੍ਹ। ਅਨੰਤ ਗਗਨ ਸਾਡੀ ਛੱਤ ਹੈ। ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਗਦੀ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਇਆ। ਹਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਛਤਰ ਆਕਾਸ਼, ਸੁਰਤ ਦੇ ਪਾਰਖੀ ਇਥੇ ਜੀਵਨ ਸ੍ਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਆਤਮਾ ਸੱਤਾ ਇਲਾਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੌਂ ਇਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਟੁੱਟੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਗੰਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਲੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਥੀਂ ਉਪਰ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਈਸਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੀਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਫ਼ਨਾਹ ਫ਼ਕੀਰ ਕਲਗ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਥੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਵਾਂ-ਪਣ ਨਿਖਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕੀ ਸਿਖ ਤੇ ਕੀ ਹਿੰਦੂ; ਸ਼ਰਤੀਆ ਫ਼ਕੀਰ ਹੋਵੇ ਸਹੀ, ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮੱਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਜੋਤਿ ਅੱਗੇ ਆਪਨਾ ਸੀਸ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਪਾਰਖੀ ਝਾਕੀ ਪਾ ਲਵੇ, ਤਦ ਇਸ ਸੱਚਖੰਡ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਸਥੂਲ ਹੱਥਾਂ ਅਰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੁਰਤ ਦੇ ਉੱਚ ਪਾਰਖੀਆਂ ਥੀਂ ਛੁੱਟ ਜੇ ਕਦੀ ਕੋਈ 'ਆਰਟ' (ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ) ਪਾਰਖੀ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖੇ ਤੇ ਆਪਨੇ ਰੂਹ ਦੀ ਇਕ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਕੁਛ ਦਿਨ ਚਿਤੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਨ ਵਿਚ ਖ਼ਰਚ ਕਰੇ, ਤਦ ਉਹ ਪਤਾ ਦੇ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸ ਕਿੰਨੀ ਅਨੰਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸੀ; ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ। ਅਨੰਦ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਧਰਤੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਜਾਣਾ ਹੀ ਕੇਵਲ ਹੁਨਰ ਦੀ ਅਮਰੀ ਪੂਰਣਤਾ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼, ਧਰਤੀ, ਸੂਰਜ, ਚੰਨ, ਤਾਰੇ, ਜਲ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ, ਨਦੀ, ਹਵਾ, ਰਾਗ, ਰਸ, ਭਜਨ, ਭਗਤੀ, ਪਿਆਰ, ਹਰਿਨਾਮ, ਤੀਰਥ, ਯਾਤਰਾ, ਮੰਦਿਰ, ਪੂਜਾ, ਅਨੰਤ ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਰੰਗ, ਰਸ ਦੇ ਦਰਜੇ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ, ਫ਼ਕੀਰ, ਧਰਮ, ਮਿੱਲਤ, ਮਿੱਠਤ, ਭੀੜਾ, ਮੇਲਾ, ਸੁਰਤ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰਤੀਆਂ, ਜੀਵਨ, ਮੌਤ, ਦਿਨ, ਰਾਤ, ਦੁਪਹਿਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ, ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ, ਆਪਨੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਛੁਪ, ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਅਪ੍ਰਗਟ, ਗੁਪਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਦਰਸ਼ਨ, ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਤਪਤ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਠੰਢ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਮੂਰਤ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਮੂਰਤ ਅਮੂਰਤੀ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਅਣਗਿਣਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਸ ਦਿਵਯ ਰਸ ਨਾਲ, ਕਿਸ ਮਾਲਕ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ, ਇਸ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਅਨੂਪ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਆਣ ਜਵਾਹਰਾਂ ਵਾਂਗ ਜੜੀਆਂ ਹਨ। ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਭਰ ਲਈ ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਚਮਕਦੀ ਨੂਰ ਦੀ ਖਿੱਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਧਰੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਬਣਾ ਕਿੰਞ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤਿ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਾਈ ਹੈ।

ਸੁੱਖ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਤੋਗੁਣ ਸਰੋਵਰ ਭਰਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਭੀੜ ਆਵੇ ਭੀੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੰਨੀ ਥਾਂ ਮੱਲ ਕੇ ਆਪਨੀ ਸਹਸਰ ਬਾਂਹ ਪਸਾਰ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਓਨੀ ਸਰੋਵਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭੀੜਾਂ ਸਵੱਛ ਸੁਆਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਕਿਸ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤੇ ਧਰੇ ਹਨ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਸਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਸਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੈ, ਸੋਹਿਲੇ ਹਨ, ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੂੰਜ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨੀ ਕਦੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਆਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸਵੇਰ ਅਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੇਹਾ ਅਦਭੁਤ ਸੰਜੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹਰ ਘੜੀ ਨਵਾਂ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਨੌਰੰਗੀ ਦਾ ਹਰਿਮੰਦਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦਾ ਕੁਦਰਤ ਉਪਰ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਰ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਆਤਮਿਕ ਰੁੱਤ ਤੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ

ਚੰਨ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਤੇ ਚਿੱਟਾ ਗੋਰਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਲ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ; ਕਦੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਂ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵਾਂਗ ਆਪ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਮਿਸੀ ਮਿਸੀ ਝਾਕੀ; ਕਦੀ ਬਰਫ਼ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੀ ਜਦ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਦੇ ਉੱਚ ਲੰਮੇ ਲਾਲ ਭਬਕਦੇ ਸ਼ੁਅਲੇ ਬਲਦੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਲੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤ ਇਥੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਸਿਰ ਦੇਖੋ ਨਾ। ਨਾ ਨਿਵੇਂ ਪੂਰਬ, ਨਾ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ, ਨਾ ਉੱਤਰ ਤੇ ਨਾ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ; ਬਸ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਅਰਸ਼ ਵੱਲ, ਉਚਾਈ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚੀ ਧਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਤਿਨਾਮ, ਰੱਬ ਸੱਚਾ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਸਿਮਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਥੰਮ੍ਹ ਰੂਪ ਹਨ, ਕੋਨੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸਿਮਤ ਭਾਰੀ ਹਲਕੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸਿਮਤ ਰੱਬ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਹਨ ਅਰ ਸਾਰਾ ਚੌਗਿਰਦਾ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ, ਰਾਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਏਥੋਂ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਸੱਭੇ ਤਰਫ਼ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਮੱਕਾ ਫਿਰਦਾ ਇਥੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਨਾਰੇ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਦੇ ਮੀਨਾਰ ਦੀ ਉੱਚਾਈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਕੀਹ ਹੈ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸੁਹਣੱਪ ਤੇ ਰੱਬੀ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਮੇਲਵੇਂ ਅਸਰ ਦਾ ਜੜਾਊ ਕੰਮ ਹੈ। ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਗਮਨ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ।

ਇਹ ਸਰੋਵਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖੋਦਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ 'ਰੱਬ ਨਿਮਤੀ' ਅਨੰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦਾ ਬਲ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਹਸਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਚੜ੍ਹੇ, ਪੱਤਾ ਪੱਤਾ, ਜ਼ੱਰਾ ਜ਼ੱਰਾ ਇਥੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਣਗਿਣਤ ਅਨਾਮ ਅਣਪਛਾਤੇ ਆਲੀ ਜਾਹ ਤੇ ਆਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿੱਖਣੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਬਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜਿਗਰ ਚੀਰਵੀਆਂ, ਚੁਪ ਕੂਕ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਅਸਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਲੋਪ ਹੋਈ ਸਿਖ ਤਵਾਰੀਖ਼, ਹਾਂ ਜੀ! ਸਾਧਾਰਣ ਗ਼ਰੀਬ, ਅਮਾਣੇ ਅਜਾਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ ਸ਼ੁਭ ਸਿਮਰਨ ਭਰੇ, ਕਰਾਮਾਤੀ, ਪਰਾਕਰਮੀ ਜੋਤੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਘੁਲੇ ਪਏ ਹਨ। ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਜ਼ਮਾਨਾ ਜਦ ਤਕ ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਤੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਬਪੁੜੀ ਲੇਖਣੀ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਵਨ ਤਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਹਨ। ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚਰਿੱਤਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸਿਖ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬੀਜ ਰੂਪ ਸੰਕੋਚ ਤੇ ਮੁੜ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਤ ਦੇ ਸਿਖ ਜੀਵਨ ਅਥਵਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਰੂਪ ਵਿਸਤਾਰ ਇਹ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭੀੜਾਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਚੁੰਬਕ ਪੱਥਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਹਿਰਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਚਿਮਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਵਾ ਦੇ ਧੱਪੇ ਨਾਲ ਪਰੇ ਸੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦੀ ਦੇਹ ਦੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਦੇਹ ਨਾਲ ਛੁਹ ਛੁਹ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਦਾ ਆਤਮਿਕ ਮਿਕਨਾਤੀਸ ਬਣੇ ਰਹਿਣ। ਸਦਾ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਖਮ ਸਥੂਲ ਰੌ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿਣ। ਹਰ ਇਕ ਸਿਖ ਠੰਢਾ, ਸ਼ਾਂਤਿ, ਅਡੋਲ, ਕੀਰਤਨ ਭਰਿਆ, ਸਿਮਰਨ ਭਰਿਆ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੋਵੇ:

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ॥ (ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ : ੧੩੬੨)

ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੇਗੀ ਤੇ ਸੁਆਦ ਵੀ ਆਵੇਗਾ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਣ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਆਏ ਸੱਜਣ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ?' ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੀ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਜੀਅ ਉਚਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਲਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।'

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, 'ਜੇ ਕੱਪੜਾ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਸਾਬਣ ਲਾਈਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਬਣ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮੈਲਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਪ ਜੈਸਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮੈਲਾ ਕੱਪੜਾ ਦੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਤਦੋਂ ਦੇਖੋ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਲਾਇਆ ਸਾਬਣ ਵੀ, ਨਾਲੇ ਮਿਹਨਤ ਅਜਾਈਂ ਗਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੱਤ ਦੇਵੇ ਕਿ ਭਾਈ ਕੱਪੜਾ ਸੁੱਟੋ ਨਾ, ਹੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਕੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੱਟੋ, ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਸਾਬਣ ਵਾਲਾ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਕੱਪੜਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਖੁੰਬ ਵਾਂਗੂੰ ਚਿੱਟਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋ, ਮਨ ਤੋਂ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉੱਤਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬਜਾਏ ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਦੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਥਵਾ ਸਾਡੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ਸੋ, ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖੀਏ। ਤੁਸੀਂ ਘਾਬਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਭਾਈ! ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਰਹੋ, ਛੱਡੋ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਦਕਾ ਮਨ ਧੋਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੇਗੀ ਤੇ ਸੁਆਦ ਆਵੇਗਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਇਆਲੂ ਹੈ

ਮੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਆਮੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਦੇ ਕੁਲਾਹਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਨਿਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਤੱਕ ਤੋਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਪੁੱਜ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੀਆਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਦਰੀ-ਨਦਰਿ-ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਸ਼ੀ ਰੰਗ ਮਾਣਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਿਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਮਤੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਤੇ ਬਸਤਰ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ, ਕਿਤੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਦੀਆਂ। ਕਿਤੇ ਰਾਣੀਆਂ-ਰਾਜੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਪੰਜ-ਕਲਾ ਸ਼ਸਤਰ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ।

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਇਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇਹ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ, ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਨੂਪਮ ਕਲਗੀ ਸਜਾ ਕੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਜੜ੍ਹਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸਣ ’ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ ਮੁਗ਼ਲ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਤਾਜ-ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ, ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕੰਡੇ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ਼ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਿਡਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਹੇਠੀ ਅਤੇ ਈਰਖਾ-ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲੂਤੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਐਸਾ ਭਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਆਖ਼ਰੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਭਾਰੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ, ਸਰਹੰਦ, ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ’ਤੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਆ ਪਈਆਂ।

ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲ-ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਰੌਣਕਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ, ਗਲੀਆਂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਦੇ ਜੋ ਨਜ਼ਾਰੇ ਸਨ, ਉਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਸੀਸ ਤਲੀ ’ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਜੋਸ਼ੋ-ਖਰੋਸ਼ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਿਛਲੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਿੱਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ, ਕੀਰਤਨ-ਦਰਬਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਜਾਮ ਪਿਲਾ-ਪਿਲਾ, ਬੀਰ-ਰਸ ਨਾਲ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਧੂਰਤ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਖ਼ਾਲਸਈ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਦੁਸ਼ਟ-ਦੋਖੀਆਂ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਵੈਰੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕਈ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮੀ ਸਰਦਾਰ ਮਰਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਂਦੇ ਮੁੜਦੇ ਰਹੇ। ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ, ਸੂਰਮਗਤੀ, ਰਣ-ਯੁੱਧ ਦੇ ਚਾਉ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੈਰੀ-ਦਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਂਦੀ।

ਹਾਰ ਕੇ ਵੈਰੀ-ਦਲ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਹਟਵਾਂ ਐਸਾ ਸਖ਼ਤ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੋਈ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ, ਘਾਹ-ਪੱਠਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਘੇਰਾ ਮਈ ੧੭੦੪ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ ੧੭੦੪ ਤੱਕ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਅਖ਼ੀਰ ਅੰਦਰਲੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਤੰਗੀ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਘਿਰਿਆ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ, ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਨੂਪਮ ਕਲਗੀ ਸਜਾ ਕੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਜੜ੍ਹਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸਣ ’ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣਾ ਮੁਗ਼ਲ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਤਾਜ-ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ, ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕੰਡੇ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਸ ਲਈ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ਼ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਿਡਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਹੇਠੀ ਅਤੇ ਈਰਖਾ-ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ ਸੀ।

ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਫ਼ਾਕਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਐਸੇ ਘਬਰਾਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਡੋਲ ਗਏ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਜਾਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਤ 'ਤੇ ਐਸਾ ਪਰਦਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੱਦ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਜਾਓ: "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ।"

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਲੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ 'ਬੇਦਾਵਾ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਨ-ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਤੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਵਾਕ ਹਨ :-

(ੳ) ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹੁ ਫੇਰੇ ਓਇ ਭ੍ਰਮਦੇ ਨਾ ਟਿਕੰਨਿ ॥
ਧਰਤਿ ਅਸਮਾਨੁ ਨ ਝਲਈ ਵਿਚਿ ਵਿਸਟਾ ਪਏ ਪਚੰਨਿ ॥੫॥ (॥੮॥੧॥੯॥)
(ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੨੩੩)

(ਅ) ਸਤਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਫੇਰਹਿ ਮਥੇ ਤਿਨ ਕਾਲੇ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਦੁਖ ਕਮਾਵਦੇ ਨਿਤ ਜੋਹੇ ਜਮ ਜਾਲੇ ॥
ਸੁਪਨੈ ਸੁਖੁ ਨ ਦੇਖਨੀ ਬਹੁ ਚਿੰਤਾ ਪਰਜਾਲੇ ॥੩॥ (॥੪॥੯॥੪੨॥)
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ : ੩੦)

(ੲ) ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜੋ ਮੁਹ ਫਿਰੇ ਸੇ ਬਧੇ ਦੁਖ ਸਹਾਹਿ ॥
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਪਾਇਨ੍ਹੀ ਜੰਮਹਿ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥...੧॥
(ਸਲੋਕੁ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ: ੬੪੫)

(ਸ) ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਮੁਹ ਫਿਰੇ ਤਿਨਾ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥
ਜਿਉ ਛੁਟੜਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਫਿਰੈ ਦੁਹਚਾਰਣਿ ਬਦ ਨਾਉ ॥...੨॥

ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਦੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਘਰ-ਘਰ ਭਟਕਦੇ ਫ਼ਿਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਆਏ ਚਾਲੀ ਸਿੱਖ ਜਦ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰ-ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲਾਹਨਤ-ਮੁਲਾਮਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਈਆਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਕੇ ਆਏ ਹੋ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿੱਥੇ ਹੋਏਗਾ?

(ਮ. ੩, ਪੰਨਾ: ੬੪੫)

ਛੁਟੜ ਰੰਨ, ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਉਹ ਦੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਘਰ-ਘਰ ਭਟਕਦੇ ਫ਼ਿਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਆਏ ਇਹ ਚਾਲੀ ਸਿੱਖ ਜਦ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਘਰ-ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਦਾਵੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲਾਹਨਤ-ਮੁਲਾਮਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਈਆਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਿੱਠ ਦਿਖਾ ਕੇ ਆਏ ਹੋ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿੱਥੇ ਹੋਏਗਾ? ਓਇ ਬੇਮੁਖੋ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਆਏ ਹੋ! ਤੁਹਾਡੇ ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਗੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਿਨਸ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਇਹ ਮੰਦੀ ਕਰਤੂਤ ਕਰ ਆਏ ਓ? ਓਇ ਭੁੱਲੜੋ, ਅਜੇ ਸੰਭਲੋ, ਮੁੜੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਜਾ ਪਵੋ। ਉਹ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਰਨੀ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਆਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਝਾੜ-ਝਪਾੜ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਪਰਤ ਆਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਠੀਕਰੇ ਬਿਨਸਣ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ਪਏ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜ ਪਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਗ਼ਲ ਫ਼ੌਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਲੀ ਦੇ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ 'ਤੇ ਅਪੜੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ, ਵੈਰੀ-ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ। ਇਉਂ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਕੀਤੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਵਾਰਨੇ ਕਰ ਗਿਆ। ਦਇਆਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚੀ ਟਿੱਬੀ ਤੋਂ ਵੈਰੀ-ਦਲ 'ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖ਼ਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਜੌਹਰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਵੈਰੀ-ਦਲ ਵੀ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮੋੜਾ ਪਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿੱਬੀ ਤੋਂ ਉਤਰੇ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ-ਰੱਖ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪੁੱਜੇ। ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਸ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੀਸ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਆ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, "ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ! ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਹੈ? ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ? ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਮੰਗ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।" ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਂ ਕਰੀ ਬੋਲਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਜੇ ਤੁਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਲਿਖਿਆ ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦਿਉ, ਸਾਨੂੰ ਟੁੱਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢ ਲਵੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਮਰਕਸੇ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਰੱਖੇ ਬੇਦਾਵੇ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਫਾੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਫੀਤੀਆਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਭਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੰਝੂ

ਕੇਰਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਿਆ।

ਮਿਹਰਵਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਢਾਬ ਦਾ ਨਾਂ 'ਮੁਕਤਸਰ' ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਨਿੱਤ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ 'ਬੇਦਾਵਾ' ਦੇ ਆਏ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਬਦਲੇ, ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਦਾ ਦਾਗ਼ ਮਿਟਾ ਗਏ। ਉਹ ਸੁਰਖ਼ਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹੇ ਪਰਵਾਨ ਪੈ ਗਏ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਾਣੋ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੜ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲੱਗ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ।

ਢੁੱਚਰਾਂ ਡਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੁੱਚਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

"ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਸਰ ਦੁਆਰਾ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕਰਨਾ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਅਗਲੀ ਖੇਡ ਵੀ ਗਵਾ ਲਈਦੀ ਹੈ।" (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਪੰਨਾ ੮੬)

ਇਕ ਸੱਜਣ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਇਹੋ-ਜਿਹੀ ਹੀ ਮਨਮਤ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ :

"ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਵਾਰ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ? ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?"

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਪਿਛੋਂ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਵਿਵਰਜਿਤ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ :

ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਖਾ ਬੰਧਪੁ ਹੈ ਭਾਈ ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ॥

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥...੧॥ (॥੪॥੬॥)

(ਸੋਰਠਿ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ : ੬੦੧-੦੨)

ਐਸਾ ਪਾਪ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੁਕਮ-ਅਦੂਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ 'ਗੁਰੂ' ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰ-ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਪ-ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਮਾਵੇ? ਐਸੇ ਪਾਪੀ ਲਈ ਉਹ 'ਗੁਰੂ' ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੰਦ-ਕਰਮੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਦਇਆਵਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਬਿਰਧ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਜਿਸਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ ॥੧॥

(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮ. ੪, ਪੰਨਾ: ੩੦੦)

ਅਤੇ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਹੈ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੇਹਾ ਕੋ ਬੀਜੇ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਇ ॥...੧॥

(ਸਲੋਕ ਮ. ੪, ਪੰਨਾ: ੩੦੨)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਹਨ, ਉਹ ਸਭਸ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਜੇਹਾ ਹੀ ਫ਼ਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮੰਦ-ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ 'ਗੁਰੂ ਦਾ' ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ 'ਗੁਰੂ ਦਾ' ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪਛਤਾਵਾ ਆਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੰਧਨ ਉਦੋਂ ਕੱਟਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਵਿਕਾਰ ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ :

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖੁ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ ॥...੧॥ (॥੮॥੧੮॥) (ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ.੫, ਪੰਨਾ: ੨੮੬)

ਇਉਂ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਰੀਝਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ :

ਪਿਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨੀਆ ਭੀ ਮਿਲਹ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਗਹ ਸਾਚੇ ਪਾਏ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ ਹੈ ਅਵਗੁਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥...॥੪॥੧॥

(ਵਡਹੰਸੁ ਮ. ੩, ਪੰਨਾ: ੫੮੩)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲਾ' ਟ੍ਰੈਕਟ ਵਿਚ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ–

"ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਤਿਤ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਬਹੁੜ ਨਾਮ ਧਿਆਵਣ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਰਤਿ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤ ਬਿਧਿ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਫੇਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਉਹ ਤਦੇ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਫੇਰ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੇ ਹੋਇ ਕੇ ਨਾਮ-ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ।" (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਪੰਨਾ: ੮੫)

ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ, ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਦਰ ਅੱਗੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਪਤਿਤ ਕਰਮ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਤਾਂ ਉਹ 'ਗੁਰੂ ਜੋਗਾ' ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ।

('ਸੂਰਾ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਗਸਤ ੧੯੯੧ ਵਿਚੋਂ)

Postal Registration No.CHD/0178/2015-2017